

ज्ञानकोश

मासिक चालू घडामोडी (महाराष्ट्र राज्य)

MPSC, आणि सरळ सेवा भरतीसाठी
ZP, आदिवासी विभाग, राज्य उत्पादन शुल्क, WRD आणि इतर स्पर्धा
परीक्षांसाठी उपयुक्त

106 वी घटनादुरुस्ती कायदा:
महिला आरक्षण विधेयक

2024 मध्ये महागाई जास्त राहिल

लेक लाडकी योजना

राष्ट्रीय कुटुंब आरोग्य सर्वेक्षण

प्रधानमंत्री गरीब कल्याण अन्न योजना (PMGKAY)

आदित्य-L1 ने सोलर प्लेअर्सची पहिली झलक टिपली

महाराष्ट्रामध्ये हवेची गुणवत्ता सुधारण्यासाठी नवीन उपक्रम घेतले

भारत-श्रीलंका 'मित्र शक्ति' सुरू

छत्रपती शिवाजी महाराज टर्मिनस (CSMT) चा पुनर्विकास

अडवाणींनी 26 व्यांदा विश्वविजेतेपद पटकावले

Contents

ज्ञानकोश मासिक चालू घडामोडी नोव्हेंबर 2023.....	3
राष्ट्रीय बातम्या.....	3
राज्य बातम्या.....	5
आंतरराष्ट्रीय बातम्या.....	7
नियुक्ती बातम्या.....	12
अर्थव्यवस्था बातम्या.....	11
समित आणि कॉन्फरन्स बातम्या.....	13
कराराच्या बातम्या.....	14
रॅक्स आणि अहवाल बातम्या.....	15
विज्ञान आणि तंत्रज्ञान बातम्या.....	17
पुरस्कार बातम्या.....	20
क्रीडा बातम्या.....	21
संरक्षण बातम्या.....	21
महत्वाचे बातम्या.....	23
निधन बातम्या.....	24
विविध बातम्या.....	24

राष्ट्रीय बातम्या

समलिंगी विवाहावर सुप्रीम कोर्टाचा निकाल

बातम्यांमध्ये:

- समलैंगिक विवाह कायदेशीर करण्यास नकार देणाऱ्या SC च्या बहुसंख्य निकालाचे पुनरावलोकन करण्याची मागणी करणारी याचिका.
- SC ला समलिंगी जोडप्यांना विवाह करण्याचा कोणताही मूलभूत अधिकार नाही, परंतु अधिकाऱ्यांना त्यांना छळापासून संरक्षण देण्याचे निर्देश देतात.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- विवाह करण्याचा अधिकार हा मूलभूत अधिकार आहे.
- घटनेच्या कलम 21 मध्ये आपल्या आवडीच्या व्यक्तीशी लग्न करण्याचा अधिकार आहे.

तुम्हाला माहित आहे का?

संसदेने विशेष विवाह कायदा, 1954 अंतर्गत विवाहाला एक संस्था म्हणून सामाजिक दर्जा बहाल केला आहे.

106 वी घटनादुरुस्ती कायदा: महिला आरक्षण विधेयक

बातमीत का?

- 2024 च्या सार्वत्रिक निवडणुकीपूर्वी कोटा कायद्याची अंमलबजावणी करण्यास विलंब.
- हे आरक्षण पुढील जनगणनेनंतर लागू करण्याचा सरकारचा प्रस्ताव आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- 106 वी घटनादुरुस्ती कायदा लोकसभा आणि राज्य विधानसभांमध्ये महिलांसाठी 33% आरक्षणाची तरतूद करतो.
- 1993 च्या 73व्या आणि 74व्या घटनादुरुस्तीने स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुकीत महिलांना एक तृतीयांश प्रतिनिधित्व दिले.
- 77 व्या घटनादुरुस्तीने अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातींसाठी नोकऱ्यांमधील पदोन्नतीसाठी आरक्षण वाढवले.
- 103 व्या CAA ने शैक्षणिक संस्था आणि सार्वजनिक नोकऱ्यांमध्ये समाजातील गरीब फॉरवर्ड जातीसाठी 10% EWS आरक्षण प्रदान केले आहे.

विचार करा:

- 106 वी घटनादुरुस्ती कायदा जाणून घ्या
- सीमांकन बदल जाणून घ्या

NCERT पाठ्यपुस्तकांमध्ये निवडणूक साक्षरता सामग्री सादर करणार आहे

संदर्भ

तरुण भारतीयांमधील मतदारांची उदासीनता दूर करण्यासाठी, नॅशनल कौन्सिल ऑफ एज्युकेशनल रिसर्च अँड ट्रेनिंग (NCERT)

निवडणूक साक्षरतेवरील सामग्री समाविष्ट करण्यासाठी पाठ्यपुस्तके सादर आणि अद्यतनित करेल.

महत्त्वाचे मुद्दे

- हे उपाय भारतीय निवडणूक आयोग (EC) आणि शिक्षण मंत्रालय यांच्यात स्वाक्षरी केलेल्या सामंजस्य कराराचा भाग आहेत.
- EC चे प्रमुख पद्धतशीर मतदार शिक्षण आणि निवडणूक सहभाग (SVEEP) शाळा आणि महाविद्यालयांमध्ये विस्तारित करणे हे त्याचे उद्दिष्ट आहे.
- या सामंजस्य कराराचे उद्दिष्ट शहरी आणि तरुण भारतीयांमधील मतदार उदासीनता यासारख्या समस्यांचे निराकरण करणे आहे.

तुम्हाला माहित आहे का?

2019 च्या लोकसभा निवडणुकीत 910 दशलक्ष मतदारांपैकी जवळपास 297 दशलक्ष मतदारांनी मतदान केले नाही.

SC ने इलेक्टरल बाँड्सद्वारे देणग्यांचा डेटा शोधला आहे, योजनेवरील निर्णय राखून ठेवला आहे

संदर्भ

- सुप्रीम कोर्टाने भारतीय निवडणूक आयोगाला (EC) राजकीय पक्षांना इलेक्टरल बाँड्स योजनेद्वारे मिळालेल्या योगदानाचा अद्ययावत डेटा तयार करण्यासाठी दोन आठवडे दिले आहेत.

इलेक्टरल बाँड योजनेबद्दल

- केंद्र सरकारने 2018 मध्ये निवडणूक रोखे योजना सुरू केली होती.
- हे एक वाहक साधन आहे, जसे की प्रॉमिसरी नोट जी कोणत्याही भारतीय नागरिकाने किंवा भारतात समाविष्ट कंपनीद्वारे खरेदी केली जाऊ शकते.
- नागरिक किंवा कॉर्पोरेट नंतर ते त्याच्या/तिच्या पसंतीच्या कोणत्याही पात्र राजकीय पक्षाला देणगी देऊ शकतात.
- हे बाँड बँकेच्या नोटांसारखेच असतात जे वाहकाला मागणीनुसार देय असतात आणि ते व्याजमुक्त असतात.
- एखाद्या व्यक्तीला किंवा पक्षाला हे रोखे डिजिटल किंवा चेकद्वारे खरेदी करण्याची परवानगी आहे.
- ईबी कोणत्याही मूल्यासाठी जारी/खरेदी केले जातात, ₹. 1,000, ₹. 10,000, ₹. 1,00,000, ₹. 10,00,000 आणि ₹. 1,00,00,000 च्या पटीत.
- प्रत्येक तिमाहीच्या सुरुवातीला 10 दिवसांसाठी निवडणूक रोखे खरेदीसाठी उपलब्ध असतात.
- SBI ही एकमेव बँक आहे जी हे रोखे विकण्यासाठी अधिकृत आहे.
- अनामित रोख देणगी ₹. 2,000 इतकी मर्यादित होती.
- EB चे आयुष्य फक्त 15 दिवस असते ज्या दरम्यान ते राजकीय पक्षांना देणगी देण्यासाठी वापरले जाऊ शकते.

बाँडसाठी पात्रता

- लोकप्रतिनिधी कायदा, 1951 च्या कलम 29A अन्वये नोंदणीकृत असलेले आणि लोकसभेच्या किंवा राज्याच्या विधानसभेच्या गेल्या सार्वत्रिक निवडणुकीत 1% पेक्षा कमी मते मिळविलेले राजकीय पक्ष निवडणूक घेण्यास पात्र आहेत. बंध
- हे बाँड पात्र राजकीय पक्षाकडून अधिकृत बँकेतील नियुक्त बँक खात्याद्वारेच कॅश केले जाऊ शकते.
- राजकीय पक्षांना ही रक्कम निवडणूक आयोगाला जाहीर करावी लागते.
- इलेक्टोरल बाँड्सवर देणगीदाराचे नाव असणार नाही.

भारत आटा

बातम्यांमध्ये

- सणासुदीच्या काळात गव्हाचे पीठ (आटा) महाग होत असल्याने, सरकार 'भारत आटा' विक्रीचा विस्तार.

महत्त्वाचे मुद्दे

- केंद्रीय अन्न आणि ग्राहक व्यवहार मंत्रालयाने किमती नियंत्रित करण्यासाठी 'भारत' ब्रँडच्या आट्याचा अधिक साठा जारी केला.
- बाजारातील परवडणाऱ्या दरात पुरवठा वाढवण्यासाठी भारत आटा ₹२७.५० प्रति किलो दराने उपलब्ध होईल.
- वितरणासाठी 100 मोबाईल व्हॅन वापरल्या
- केंद्रीय भांडार, नॅशनल कोऑपरेटिव्ह कंड्युमर्स फेडरेशन ऑफ इंडिया लिमिटेड (NCCF), आणि नॅशनल अॅग्रिकल्चरल कोऑपरेटिव्ह मार्केटिंग फेडरेशन ऑफ इंडिया लिमिटेड (NAFED) येथील इतर आउटलेट.

राष्ट्रीय कुटुंब आरोग्य सर्वेक्षण

1. नॅशनल फॅमिली हेल्थ सर्व्हे (NFHS) हे भारतभरातील घरांच्या प्रातिनिधिक नमुन्यात केले जाणारे मोठ्या प्रमाणावर, बहुस्तरीय सर्वेक्षण आहे.
2. आरोग्य आणि कुटुंब कल्याण मंत्रालयाने (MoHFW) आंतरराष्ट्रीय लोकसंख्या विज्ञान संस्था (IIPS) मुंबईला सर्वेक्षणासाठी समन्वय आणि तांत्रिक मार्गदर्शन प्रदान करण्यासाठी नोडल एजन्सी म्हणून नियुक्त केले आहे.
3. सर्वेक्षण अंमलबजावणीसाठी IIPS अनेक फील्ड ऑर्गनायझेशन (FO) सह सहयोग करते.
4. पहिले राष्ट्रीय कुटुंब आरोग्य सर्वेक्षण (NFHS-1) 1992-93 मध्ये करण्यात आले.
5. दुसरे राष्ट्रीय कुटुंब आरोग्य सर्वेक्षण (NFHS-2) 1998-99 मध्ये करण्यात आले
6. 2005-2006 मध्ये तिसरे राष्ट्रीय कुटुंब आरोग्य सर्वेक्षण (NFHS-3) करण्यात आले.
7. 2014-2015 मध्ये चौथे राष्ट्रीय कुटुंब आरोग्य सर्वेक्षण (NFHS-4).
8. पाचव्या राष्ट्रीय कौटुंबिक आरोग्य सर्वेक्षण NFHS-5 ने 2019-20 मधील डेटा प्राप्त केला आहे.

9. त्याचे सर्वेक्षण लोकसंख्या आणि घरगुती सर्वेक्षण, विवाह आणि प्रजनन क्षमता, कुटुंब नियोजन, माता आणि बाल आरोग्य, लसीकरण इत्यादी 67 निर्देशकांवर अवलंबून आहे.

राष्ट्रीय कुटुंब आरोग्य सर्वेक्षण-5 (2019-20)

इंटरनॅशनल इन्स्टिट्यूट फॉर पॉप्युलेशन सायन्सेस, मुंबई हे सर्वेक्षण करते.

या सर्वेक्षणानुसार:

- कुपोषणाचे प्रमाण वाढले आहे.
- 18 पैकी 11 राज्यांमध्ये स्टॅटबाजीचे प्रमाण वाढले आहे.
- 14 राज्यांमध्ये अपव्यय वाढला.
- लठ्ठपणा वाढला

• NFHS-5 मध्ये काही नवीन विषयांचा समावेश आहे, जसे की प्रीस्कूल शिक्षण, अपंगत्व, शौचालय सुविधेमध्ये प्रवेश, मृत्यू नोंदणी, मासिक पाळीच्या दरम्यान आंधोळीच्या पद्धती आणि गर्भपाताच्या पद्धती आणि कारणे.

सरकार वाढत्या किमतींना आळा घालण्यासाठी 'भारत आटा' विक्रीचा विस्तार

संदर्भ

- सणासुदीच्या आसपास गव्हाचे पीठ (आटा) महाग होत असल्याने, केंद्रीय अन्न आणि ग्राहक व्यवहार मंत्रालयाने 100 मोबाईल व्हॅन आणि केंद्रीय भंडारच्या आउटलेट्सद्वारे 'भारत' ब्रँडच्या आट्याचा अधिक साठा जारी केला.

महत्त्वाचे मुद्दे

- भारत आटा ₹27.50 प्रति किलो दराने उपलब्ध असेल.
- भारत अट्ट्याची किरकोळ विक्री सुरू केल्याने बाजारात परवडणाऱ्या दरात पुरवठा वाढेल आणि या महत्त्वाच्या खाद्यपदार्थाच्या किमती सतत नियंत्रित ठेवण्यास मदत होईल.

Dell, HP, Foxconn ला IT हार्डवेअर PLI 2.0 अंतर्गत होकार मिळाला

संदर्भ

- Dell, HP, Flextronics आणि Foxconn या 27 कंपन्यांमध्ये नवीन IT हार्डवेअर प्रोडक्शन लिंकड इन्सेंटिव्ह (PLI) योजनेतर्गत मान्यता मिळाली आहे.
- यामुळे सुमारे ₹3,000 कोटींची गुंतवणूक, सुमारे 3.5 लाख कोटी युनिट्सचे अतिरिक्त उत्पादन आणि सुमारे 50,000 लोकांना प्रत्यक्ष रोजगार आणि 1.5 लाख (एकूण दोन लाख कर्मचारी) अप्रत्यक्ष नोकऱ्या मिळतील.

PLI 2.0 बदल

- ही योजना देशांतर्गत उत्पादनाला चालना देण्यासाठी आणि मूल्य शृंखलेत मोठी गुंतवणूक आकर्षित करण्यासाठी आर्थिक प्रोत्साहन प्रस्तावित करते.

- PLI 2.0 योजनेअंतर्गत लक्ष्य विभागांमध्ये लॅपटॉप, टॅब्लेट, ऑल-इन-वन पीसी आणि सर्व्हर आणि अल्ट्रा स्मॉल फॉर्म फॅक्टर यांचा समावेश असेल.
- अंमलबजावणी: PLI 2.0 योजना मार्गदर्शक तत्वांमध्ये निर्दिष्ट केलेल्या पात्रता निकषांची पूर्तता करणाऱ्या जागतिक आणि देशांतर्गत दोन्ही कंपन्यांना निर्दिष्ट लक्ष्य विभागामध्ये भारतातील वस्तूंच्या उत्पादनासाठी समर्थन मिळेल.
- कार्यकाळ: PLI 2.0 योजनेअंतर्गत दिलेले प्रोत्साहन 6 वर्षांच्या कालावधीसाठी लागू असेल
- आधारभूत वर्ष: उत्पादित वस्तूंच्या निव्वळ वाढीव विक्रीच्या गणनेसाठी, आधारभूत वर्ष हे आर्थिक वर्ष 2022-23 असेल.

केंद्र 20 गंभीर खनिज ब्लॉक्ससाठी निविदा आमंत्रित करेल संदर्भ

- सरकार लिथियम आणि ग्रेफाइट खाणींसह 20 गंभीर खनिज ब्लॉक्ससाठी बोली आमंत्रित करेल.

महत्त्वाचे मुद्दे

- महत्त्वपूर्ण खनिजांच्या उत्खनन आणि प्रक्रियेबाबत राष्ट्रीय स्तरावरील धोरण तयार केले जाईल.
- यापूर्वी, केंद्राने लिथियम आणि निओबियमसाठी प्रत्येकी 3% आणि रेअर अर्थ एलिमेंट्स (REEs) साठी 1% रॉयल्टी दर मंजूर केले होते.
- देशाच्या आर्थिक विकासासाठी आणि राष्ट्रीय सुरक्षेसाठी गंभीर खनिजे महत्त्वाची बनली आहेत.
- ऊर्जा संक्रमणासाठी आणि 2070 पर्यंत निव्वळ-शून्य उत्सर्जन साध्य करण्यासाठी भारताची वचनबद्धता लक्षात घेऊन, लिथियम आणि REE ला महत्त्व प्राप्त झाले आहे.

केंद्रीय ग्राहक संरक्षण प्राधिकरण

संदर्भ

- केंद्रीय ग्राहक संरक्षण प्राधिकरण (CCPA) 20 IAS कोचिंग संस्थांची त्यांच्या जाहिरातींमध्ये दिशाभूल करणारे दावे आणि अनुचित व्यापार पद्धतींबद्दल चौकशी करत आहे.

CCPA बद्दल

- ही एक नियामक संस्था आहे जी 2020 मध्ये ग्राहक संरक्षण कायदा, 2019 च्या तरतुदींवर आधारित आहे.
- नोडल मंत्रालय: ग्राहक व्यवहार मंत्रालय.
- त्याचे प्रमुख म्हणून मुख्य आयुक्त असतील आणि सदस्य म्हणून फक्त दोन अन्य आयुक्त असतील ज्यापैकी एक वस्तुंशी संबंधित प्रकरणे हाताळेल तर दुसरा सेवांशी संबंधित प्रकरणे पाहतील.
- उद्दिष्ट: एक वर्ग म्हणून ग्राहकांच्या हक्कांचा प्रचार,

संरक्षण आणि अंमलबजावणी करणे.

राज्य बातम्या

जात सर्वेक्षणाचा तामिळनाडू अनुभव

मुख्य मुद्दे

- BC आरक्षण 31% वरून 50% पर्यंत वाढवण्याच्या सरकारी निर्णयानंतर 1982 मध्ये तामिळनाडूमध्ये द्वितीय BC आयोगाची स्थापना करण्यात आली.
- आयोगाने 1983-84 मध्ये दोन टप्प्यात सर्वेक्षण केले, ज्यात BC ची गणना आणि वर्गीकरण यावर लक्ष केंद्रित केले.
- आयोगाच्या निष्कर्षांवरून असे दिसून आले की राज्याच्या लोकसंख्येचा महत्त्वाचा भाग BCs आहे, ज्यामुळे तामिळनाडूमध्ये BC साठी 50% आरक्षण कोटा आहे.
- आयोगाचे अध्यक्ष, अंबाशंकर आणि इतर सदस्यांमध्ये बीसी आरक्षणाचे प्रमाण आणि विशिष्ट जातींच्या समावेशाबाबत मतभेद निर्माण झाले.
- हे मतभेद असूनही, सरकारने BC साठी 50% आरक्षण कोटा कायम ठेवण्याचे निवडले आणि काही नवीन समुदायांचा समावेश केला तर इतरांना वगळणे नाकारले.

अखौरा-अगरताळा रेल्वे लिंकचे उद्घाटन होणार आहे

संदर्भ

- बहुप्रतिक्षित अखौरा-अगरताळा रेल्वे लिंकचे उद्घाटन पंतप्रधान नरेंद्र मोदी आणि बांगलादेशच्या त्यांच्या समकक्ष शेख हसीना यांच्या हस्ते होणार आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे

- रेल्वे लिंक 12.24 किमी आहे, बांगलादेशमध्ये 6.78-किमी ड्युअल गेज लाइन आणि त्रिपुरामध्ये 5.46 किमी आहे.
- बांगलादेशमार्गे त्रिपुरा ते कोलकाता जोडण्याचे पहिले पाऊल म्हणून या रेल्वे लिंककडे पाहिले जात आहे.
- या लिंकमुळे कोलकाताहून त्रिपुरा, दक्षिण आसाम आणि मिझोरामला जाण्यासाठी लागणारा वेळ आणि अंतर लक्षणीयरीत्या कमी होईल.
- ते भारत-बांगलादेश यांच्यातील कृषी उत्पादने, चहा, साखर, बांधकाम वस्तू, लोखंड आणि पोलाद, ग्राहकोपयोगी वस्तूंसह लोक-लोकांच्या संबंधांना चालना देण्यास मदत करेल.

केरळीयम उत्सव

संदर्भ

- केरळच्या स्थापना दिनी मुख्यमंत्री पिनाराई विजयन यांनी पहिल्या-वहिल्या "केरळीयम" महोत्सवाचे उद्घाटन केले.
- हा एक आठवडाभर चालणारा कार्यक्रम आहे जो प्रदेशाच्या वांशिक परंपरांची समृद्धता आणि आधुनिक

राज्य म्हणून त्याच्या उत्क्रांतीची जटिलता दर्शवितो.

महत्त्वाचे मुद्दे

- केरळीयम हा "महोत्सवम" (महान सण) आहे जो दक्षिणेकडील राज्याचा आत्मा साजरा करतो.
- हा कार्यक्रम दरवर्षी 1 नोव्हेंबरपासून राज्य स्थापना दिनाच्या उत्सवाचा भाग म्हणून आयोजित केला जाईल.
- केरळवासी म्हणून स्वतःचा अभिमान बाळगणाऱ्या सर्व लोकांसाठी, त्यातील आनंद इतरांसोबत शेअर करण्यासाठी आणि जगाला याची घोषणा करण्यासाठी हा कार्यक्रम दरवर्षी आयोजित केला जाईल.

कोझिकोड आणि ग्वाल्हेर क्रिएटिव्ह शहरांच्या यादीत दाखल झाले

संदर्भ

- केरळमधील कोझिकोड आणि मध्य प्रदेशातील ग्वाल्हेर यांनी अनुक्रमे साहित्य आणि संगीत क्षेत्रातील योगदानासाठी युनेस्कोच्या प्रतिष्ठित सर्जनशील शहरांच्या यादीत स्थान मिळवले आहे.
- UNESCO ने 31 ऑक्टोबर रोजी त्याच्या अधिकृत वेबसाइटवर ही घोषणा केली होती, ज्याला जागतिक शहर दिन म्हणून नियुक्त केले आहे.

UNESCO CCN बदल

- UNESCO क्रिएटिव्ह सिटीज नेटवर्क (UCCN) ची निर्मिती 2004 मध्ये करण्यात आली आणि शहरांमधील सहकार्याला प्रोत्साहन देण्यासाठी ज्यांनी सर्जनशीलतेला शाश्वत शहरी विकासासाठी धोरणात्मक घटक म्हणून ओळखले आहे.
- उद्देश: सर्जनशीलता आणि सांस्कृतिक उद्योगांना त्यांच्या विकास योजनांच्या केंद्रस्थानी स्थानिक पातळीवर ठेवणे आणि आंतरराष्ट्रीय स्तरावर सक्रियपणे सहकार्य करणे.
- नेटवर्कमध्ये सात सर्जनशील क्षेत्रे समाविष्ट आहेत: हस्तकला आणि लोककला, मीडिया कला, चित्रपट, डिझाइन, गॅस्ट्रोनॉमी, साहित्य आणि संगीत.

राज्यांमध्ये वायू प्रदूषण

संदर्भ

- दिल्ली आणि आसपासच्या पंजाब, हरियाणा आणि उत्तर प्रदेश राज्यांच्या काही भागांना त्यांच्या वार्षिक हवेच्या गुणवत्तेचा इन्फ्लेक्शन पॉइंट आढळतो.

हिवाळ्यात उत्तर भारतातील प्रदूषणाची कारणे

- स्टबल बर्निंग
- भौगोलिक स्थान
- तापमान उलथापालथ
- सणासुदीमुळे फटाके
- वाहनांचे प्रदूषण
- बांधकाम

CAQM बदल

- CAQM म्हणजे कमिशन फॉर एअर क्वालिटी मॅनेजमेंट.

- दिल्ली, पंजाब, हरियाणा, राजस्थान आणि UP मध्ये हवेची गुणवत्ता सुधारण्यासाठी विविध प्रयत्नांचे समन्वय आणि देखरेख करण्यासाठी CAQM ही एक वैधानिक यंत्रणा आहे, ज्यामध्ये अंतर्निहित उपचारात्मक दृष्टीकोन आहे.

शत्रूच्या मालमत्तेचा बटलर पॅलेस पर्यटकांच्या आश्रयस्थानात बदलणार आहे

संदर्भ

- लखनौचा एकेकाळचा भव्य तीन मजली बटलर पॅलेस, अनेक दशकांपासून निर्जन आणि अंधारात पडलेला, एक नवीन रूप दिसेल.

महत्त्वाचे मुद्दे

- शतकापूर्वी बांधण्यात आलेला हा राजस्थानी आणि इंडो-मुघल शैलीचे मिश्रण आहे.
- 1915 मध्ये अवधचे आयुक्त हार्कोर्ट बटलर यांचे अधिकृत निवासस्थान म्हणून बांधलेला हा राजवाडा महमुदाबादच्या राजघराण्याच्या मालकीचा होता.
- स्वतःच्या खात्यानुसार, हे कुटुंब 13 व्या शतकात भारतात स्थलांतरित झाले आणि 16 व्या शतकात पूर्वीच्या अवध, सध्याच्या लखनौ येथे स्थायिक झाले आणि मुघलांशी निष्ठा बाळगली.
- स्वातंत्र्याच्या वेळी राजा मोहम्मद अमीर अहमद खान, पाकिस्तानात स्थलांतरित झाला, तर त्याचा मुलगा मोहम्मद अमीर मोहम्मद खान, बटलर पॅलेससह अनेक मालमत्तांबाबत कायदेशीर लढा देत, नागरिक म्हणून भारतात राहिला.
- 1965 मध्ये भारत-पाकिस्तान युद्धानंतर, बटलर पॅलेसला भारत सरकारने "शत्रू मालमत्ता" म्हणून घोषित केले.
- 1960 च्या दशकात शत्रू मालमत्ता घोषित केल्यानंतर, जागा उत्तर प्रदेश सरकारकडे सुपूर्द करण्यात आली, ज्यांनी त्याचा विक्रीकर कार्यालय म्हणून वापर केला.
- 1980 च्या दशकात, ते केंद्रीय मनुष्यबळ विकास मंत्रालयाच्या अंतर्गत असलेल्या इंडियन कौन्सिल ऑफ फिलॉसॉफिकल रिसर्च या संस्थेला देण्यात आले.

तामिळनाडू सरकारद्वारे तथ्य तपासणी युनिट (FCU).

बातम्यांमध्ये

- उच्च न्यायालयात जनहित याचिका सरकारने फॅक्ट चेकिंग युनिटच्या स्थापनेला आव्हान दिले आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे

- FCU चे उद्दिष्ट: फॅक्ट चेक युनिट हे बनावट बातम्या आणि चुकीची माहिती देणारे निर्माते आणि प्रसारकांना प्रतिबंधक म्हणून काम करणे आणि लोकांना भारत सरकारशी संबंधित संशयास्पद आणि संशयास्पद माहिती तथ्य-तपासणीसाठी कळवण्याचा एक सोपा मार्ग प्रदान करणे आहे.

- माहिती तंत्रज्ञान (सुधारणा) विधेयक, 2020 हे सुनिश्चित करते की सर्व इलेक्ट्रॉनिक दस्तऐवज, रेकॉर्ड आणि भारतीय नागरिकांची माहिती भारतातील डेटा सेंटरमध्ये ठेवली जाईल.
- हे विधेयक सरकारला थेट डिक्रिप्शन आणि माहिती ब्लॉक करण्याचा अधिकार देते.

तुम्हाला माहित आहे का

- केंद्र सरकारने माहिती तंत्रज्ञान कायदा 2020 अंतर्गत FCU स्थापन करण्याचा प्रस्ताव ठेवला होता, त्याला मुंबई उच्च न्यायालयात आव्हान देण्यात आले होते, ज्याने आपला निर्णय राखून ठेवला होता.

बिहारमध्ये आरक्षण 65 टक्क्यांपर्यंत वाढवण्याचा प्रयत्न बातम्यांमध्ये

बिहार मंत्रिमंडळाने राज्यातील SC, ST, OBC आणि अत्यंत मागासवर्गीय EBC साठी आरक्षण 65% पर्यंत वाढवण्याच्या प्रस्तावाला मंजूरी दिली आहे.

जात सर्वेक्षण अहवाल प्रसिद्ध झाल्यानंतर निर्णय घेतला जातो.

कळीचा मुद्दा

- SC, ST, OBC आणि EBC साठी आरक्षण 65% होईल.
- आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकांसाठी (EWS) 10% आरक्षणासह, सर्वोच्च न्यायालयाने ठरवून दिलेली कमाल मर्यादा ओलांडून कोटा 75% पर्यंत जाईल.
- राज्यात सध्या 50 टक्के कोटा आहे.

सर्वेक्षणानुसार

- अनुसूचित जाती:-
- 19.7% लोकसंख्येला 20% चा कोटा मिळायला हवा, जो सध्याच्या 16% पेक्षा जास्त आहे.
- अनुसूचित जाती:-
- लोकसंख्येतील 1.7% वाटा, आरक्षण 1% वरून 2% पर्यंत दुप्पट केले पाहिजे.
- ओबीसी :-
- 27% लोकसंख्येला 12% चा कोटा मिळेल, तर EBC 36% लोकसंख्येला आणि 18% चा कोटा मिळेल; एकत्रितपणे 43% चा कोटा मिळायला हवा.

केरळने शेतीला चालना देण्यासाठी सेंद्रिय शेती मिशन तयार केले आहे

संदर्भ

- केरळ सरकारने राज्यात शाश्वत सेंद्रिय आणि हवामान-स्मार्ट शेती पद्धतींचा अवलंब करण्यास प्रोत्साहन देण्यासाठी सेंद्रिय शेती मिशन तयार केले आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे

- 1,000 हेक्टर वार्षिक उद्दिष्टाद्वारे पुढील पाच वर्षांत सेंद्रिय शेतीचा विस्तार 5,000 हेक्टरपर्यंत करण्याचे या अभियानाचे उद्दिष्ट आहे.
- कृषी विभागामार्फत चालवल्या जाणाऱ्या शेतांमध्ये, किमान 10% क्षेत्र सेंद्रिय शेतीसाठी राखून ठेवले जाईल.

- सेंद्रिय शेती योजनांचे निवडक लाभार्थी/शेती किमान पाच वर्षे या प्रणालीचा पाठपुरावा करत आहेत याची खात्री करणे हे मिशनचे कार्य आहे.
- मिशन केरळमधील सेंद्रिय कृषी उत्पादनांचे प्रमाणीकरण, ब्रँडिंग आणि विपणनासाठी प्रणालीचा विस्तार करण्यासाठी पावले उचलेले.
- मिशनमध्ये सेंद्रिय उत्पादनांच्या मूल्यवर्धनावरही भर दिला जाईल.

कडलुंडी आकुंचन पावणारी चिखलाची परिसंस्था संदर्भ

- केरळच्या कोझिकोड जिल्ह्यातील नैऋत्य किनाऱ्यावरील कडलुंडी या गावात, कडलुंडीपुझा नदीच्या मुहावर असलेल्या चिखलाचा विस्तार सुमारे 1 हेक्टरपर्यंत कमी झाला आहे.
- यामुळे हिवाळ्यात थंड हवामानातून गावात स्थलांतर करणाऱ्या हजारो किनाऱ्यावरील पक्ष्यांची शिकार होत नाही.

महत्त्वाचे मुद्दे

- संशोधकांनी निदर्शनास आणून दिले की जर मातीच्या फ्लॅटचे संरक्षण आणि पुनर्संचयित केले गेले नाही तर काही वर्षांत कडलुंडी हे स्थलांतरित किनारी पक्ष्यांचे प्रमुख गंतव्यस्थान म्हणून जागतिक नकाशावरून नाहीसे होईल.
- सायबेरिया, लडाख, मंगोलिया आणि स्कॉटलंड यांसारख्या ठिकाणांहून कडलुंडीकडे विविध प्रकारच्या स्थलांतरित किनाऱ्या पक्ष्यांना आकर्षित करणाऱ्या मडफ्लॅट्समध्ये पॉलीचेट्स आणि क्रस्टेशियन्स सारख्या मोठ्या प्रमाणात शिकार करतात.

केरळ GI-टॅग असलेल्या ओनाट्टुकारा तिळाच्या शेतीचा विस्तार करणार आहे

संदर्भ

- केरळमधील अलाप्पुझा जिल्ह्यात भौगोलिक संकेत (GI) टॅग असलेल्या ओनाट्टुकारा तिळाच्या लागवडीचा विस्तार करण्यासाठी प्रयत्न केले जात आहेत.

महत्त्वाचे मुद्दे

- ठेकेकरा कृषी भवन हद्दीतील शेतात आणि घरांवर तीळ वाढवण्यासाठी अधिकाऱ्यांनी प्रोत्साहन योजना जाहीर केली आहे.
- तीळ लागवडीसाठी शेतकऱ्यांना एक टक्के जमिनीसाठी ₹40 ची आर्थिक मदत दिली जाईल.
- नुकताच सुरू झालेला हा प्रकल्प स्थानिक कृषी भवन, ओनाट्टुकारा विकास एजन्सी (ओव्हीए), ओनाट्टुकारा प्रादेशिक कृषी संशोधन केंद्र (ओआरएआरएस), कृषी विज्ञान केंद्र, कायमकुलम आणि मावेलीकारा थेक्केकरा पंचायत यांचा संयुक्त उपक्रम आहे.

तुम्हाला माहित आहे का?

- ओनाट्टुकारा तीळ सध्या अलप्पुझा, कोल्लम आणि पठाणमथिट्टा या तीन जिल्ह्यांतील 43 स्थानिक स्वराज्य संस्थांमध्ये पसरलेल्या सुमारे 600 हेक्टरवर घेतले जाते.
- केरळ कृषी विद्यापीठाने केलेल्या विश्लेषणातून असे दिसून आले आहे की या प्रदेशात पिकवलेल्या तीळांमध्ये व्हिटॅमिन ई आणि अँटिऑक्सिडंट्सचे प्रमाण जास्त असते.

IMA, नर्सस असोसिएशनला इंदिरा गांधी शांतता पुरस्काराने सन्मानित

संदर्भ

- देशातील कोविड-19 योद्धांचे प्रतिनिधी म्हणून इंडियन मेडिकल असोसिएशन आणि प्रशिक्षित नर्सस असोसिएशन ऑफ इंडिया यांना शांतता, निःशस्त्रीकरण आणि विकास, 2022 साठी इंदिरा गांधी पुरस्कार संयुक्तपणे प्रदान करण्यात आला.

महत्त्वाचे मुद्दे

- हा पुरस्कार प्रत्येक डॉक्टर, नर्स, पॅरामेडिक आणि कर्मचारी यांना त्यांच्या निस्वार्थ सेवेसाठी, अथक समर्पण आणि चिकाटीसाठी होता.
- 20 व्या शतकातील सर्वात उल्लेखनीय नेत्या (इंदिरा गांधी) यांच्या नावाने हा पुरस्कार स्थापित करण्यात आला, ज्याचा उद्देश महिला, पुरुष आणि अनुकरणीय कार्य करणाऱ्या संस्थांना सन्मानित करणे आहे.

आंतरराष्ट्रीय बातम्या

बांगलादेश 1971 च्या युद्धातील भारतीय वीरांच्या सन्मानार्थ स्मारक बांधत आहे

संदर्भ

- बांगलादेशातील आशुगंज येथे 1971 मध्ये बांगलादेशच्या मुक्तिसंग्रामात बलिदान देणाऱ्या भारतीय सैनिकांच्या सन्मानार्थ स्मारकाचे काम पूर्णत्वाच्या टप्प्यात आहे.
- त्यावर सुमारे 1,600 भारतीय सैनिकांची नावे कोरलेली असतील.

महत्त्वाचे मुद्दे

- 1971 च्या युद्धातील भारतीय सैनिकांचा विशेष सन्मान करणारे हे बांगलादेशातील पहिले स्मारक असेल.
- आशुगंज, ब्राह्मणबारिया येथील स्मारकाची पायाभरणी पंतप्रधान नरेंद्र मोदी आणि बांगलादेशच्या पंतप्रधान शेख हसीना यांनी मार्च 2021 मध्ये केली होती.

पंतप्रधानांनी इजिप्तच्या राष्ट्राध्यक्षांशी पश्चिम आशियातील सुरक्षा परिस्थितीवर चर्चा केली

संदर्भ

- इस्रायल-हमास संघर्षादरम्यान पश्चिम आशियातील सुरक्षा आणि मानवतावादी परिस्थितीवर चर्चा करण्यासाठी पंतप्रधानांनी इजिप्तचे अध्यक्ष अब्देल

फताह अल-सिसी यांच्याशी चर्चा केली.

महत्त्वाचे मुद्दे

- गाझा पट्टीला मानवतावादी मदत सुनिश्चित करण्यासाठी भारत इजिप्तच्या भूमिकेला किती महत्त्व देतो हे या चर्चेतून सूचित होते.
- 22 ऑक्टोबर रोजी भारताने गाझासाठी मानवतावादी मदत इजिप्तच्या एल अरिश एअरबेसवर पाठवली.
- तथापि, इस्रायलच्या तीव्र लष्करी हालचालींमुळे तसेच गाझामधील ट्रकसाठी इंधनाच्या तुटवड्यामुळे विविध देशांनी गाझासाठी पाठवलेली बरीच मदत सामग्री इजिप्तमध्येच अडकून पडली.
- युएन जनरल असेंब्लीमध्ये लढाईत युद्धविराम करण्याचे आवाहन करणाऱ्या ठरावादरम्यान भारताने गैरहजेरी लावली.

संयुक्त राष्ट्रांचे प्रमुख गुटेरेस यांनी नेपाळच्या पंतप्रधानांची भेट घेतली

संदर्भ

- संयुक्त राष्ट्रांचे सरचिटणीस अँटोनियो गुटेरेस यांनी नेपाळचे पंतप्रधान पुष्पकमल दहल 'प्रचंड' यांची भेट घेतली.
- हिमालयीन राष्ट्राची ही त्यांची पहिली अधिकृत भेट होती.
- विकसित देशांनी शाश्वत विकासाला पाठिंबा देण्यासाठी पाऊल उचलले पाहिजे आणि नेपाळसह विकसनशील अर्थव्यवस्थांना हवामान संकटाचा सामना करण्यासाठी मदत केली पाहिजे, असे त्यांनी आवाहन केले.

भारत सिएटलमध्ये नवीन वाणिज्य दूतावास उघडणार आहे

संदर्भ

- परराष्ट्र मंत्रालयाने अमेरिकेतील सिएटल या शहरात पहिले महावाणिज्यदूत नियुक्त केले आहेत.
- अमेरिकेतील हे सहावे वाणिज्य दूतावास असेल.

युनेस्को मॅन आणि बायोस्फीअर (MAB) कार्यक्रम

- हा एक आंतरशासकीय वैज्ञानिक कार्यक्रम आहे जो 1971 मध्ये UNESCO द्वारे लोक आणि त्यांचे वातावरण यांच्यातील नातेसंबंध वाढवण्यासाठी वैज्ञानिक आधार स्थापित करण्यासाठी सुरू करण्यात आला होता.
- कार्यक्रमांतर्गत, UNESCO ने वर्ल्ड नेटवर्क ऑफ बायोस्फीअर रिझर्व्हज (WNBR) ची स्थापना केली आहे.
- बायोस्फीअर राखीव राष्ट्रीय सरकारांद्वारे नामांकित केले जातात.
- UNESCO द्वारे निवडल्यास, ते WNBR मध्ये समाविष्ट केले जातात.
- भारतातील 12 बायोस्फीअर रिझर्व्ह आहेत ज्यांना मॅन अँड बायोस्फीअर (MAB) राखीव कार्यक्रमांतर्गत आंतरराष्ट्रीय स्तरावर मान्यता मिळाली आहे.
- हे आहेत:
  1. निलगिरी (समाविष्ट होणारा पहिला)
  2. मन्नारचे आखात

3. सुंदरबन
4. नंदा देवी
5. नोकरेक
6. पचमढी
7. सिमिलीपाल
8. अचनकमार – अमरकंटक
9. ग्रेट निकोबार
10. अगस्त्यमाला
11. खांगचेंडझोंगा (2018) आणि
12. पत्रा (2020).

चिनी जहाजाने श्रीलंकेच्या किनारपट्टीवर संशोधन सुरू केल्याने भारताच्या चिंतेमध्ये वाढ

संदर्भ

- चीनचे संशोधन जहाज शियान 6, भारत आणि अमेरिकेने उपस्थित केलेल्या चिंतेच्या पार्श्वभूमीवर, श्रीलंकेच्या किनारपट्टीवर दोन दिवसीय संशोधन सुरू करणार आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे

- हे संशोधन श्रीलंकेच्या पश्चिम किनाऱ्याजवळ आणि श्रीलंकेच्या राष्ट्रीय जलसंसाधन संशोधन आणि विकास संस्था (NARA) आणि रुहुना विद्यापीठाच्या सहकार्याने केले जाईल.
- हे सागरी वैज्ञानिक संशोधन आहे.

भारत भूतान प्रादेशिक कनेक्टिव्हिटी

बातम्यांमध्ये

- भारत आणि भूतान यांनी प्रादेशिक कनेक्टिव्हिटीच्या नवीन मार्गावर चर्चा करण्यासाठी आणि सीमा आणि इमिग्रेशन पोस्ट अपग्रेड करण्यासाठी सहमती दर्शवली

महत्त्वाचे मुद्दे

- भारताकडून गेलेफू आणि आसाममधील कोक्राझार दरम्यान 58 किमीचा सीमापार रेल्वे लिंक बांधला जाणार आहे.
- भूतानमधील सामत्से आणि पश्चिम बंगालच्या चहाच्या बागा क्षेत्रातील बनारहट दरम्यान सुमारे 18 किमी अंतरासाठी दुसरा रेल्वे मार्ग शोधण्यास सहमती.
- पश्चिम बंगालमधील हल्दीबारी ते बांगलादेशातील चिलाहाटीपर्यंत भूतानी व्यापाराच्या वस्तू पुढे नेण्यास परवानगी देते
- आसाम आणि भूतान दरम्यान दारंगा-सामद्रूप जोंगखार सीमारेषेला इमिग्रेशन चेक पोस्ट म्हणून नियुक्त करण्यास सहमती दर्शविली, जेणेकरून तृतीय देशाच्या नागरिकांना प्रवेश आणि बाहेर पडण्याची तसेच "संपर्क वाढविण्यासाठी आणि पर्यटनाला चालना देण्यासाठी"
- भूतान आणि आसामच्या सीमेवर गेलेफू येथे स्मार्ट सिटी आणि गेलेफू येथे आंतरराष्ट्रीय विमानतळ आणि विशेष आर्थिक क्षेत्र उभारण्याची भूतानची योजना आहे.

इंडो-पॅसिफिक मेरीटाइम डोमेन अवेअरनेस (IPMDA)

उपक्रम

बातम्यांमध्ये

- नौदलाचे प्रमुख अॅडमिरल आर. हरी कुमार म्हणतात, आयपीएमडीएचा पुढाकार मुक्त इंडो-पॅसिफिक प्रदेशासाठी आमच्या वचनबद्धतेचा पुरावा आहे.

IPDMA बदल मुख्य तथ्य

- 2022 च्या सुरुवातीला टोकियो समिटमध्ये भारत, ऑस्ट्रेलिया, जपान आणि अमेरिका यांचा समावेश असलेल्या काड ग्रुपिंगद्वारे IPMDA ची घोषणा करण्यात आली होती.
- "गडद शिपिंग" चा मागोवा घेण्याचे आणि "भागीदारांच्या पाण्यात जवळच्या-रिअल-टाइम क्रियाकलापांचे जलद, विस्तीर्ण आणि अधिक अचूक सागरी चित्र" तयार करण्याचे लक्ष्य ठेवा.
- इंडो-पॅसिफिकमधील तीन गंभीर क्षेत्रांना एकत्रित करणे - पॅसिफिक बेटे, आग्नेय आशिया आणि हिंद महासागर क्षेत्र (IOR).
- सहकार्य वाढवण्यासाठी आणि IOR मधील सागरी सुरक्षा आव्हानांना सामोरे जाण्यासाठी एक महत्त्वपूर्ण व्यासपीठ व्हा.
- "बुद्धीमत्ता आणि माहितीची देवाणघेवाण देखील वर्धित सागरी डोमेन जागरूकता [MDA] मध्ये योगदान देते.
- गुरुग्राम येथे असलेल्या भारतीय महासागर क्षेत्रासाठी नौदलाच्या माहिती फ्यूजन केंद्राने (IFC-IOR) IOR प्रदेशातील परिस्थितीजन्य जागरूकता मोठ्या प्रमाणात सुधारली आहे.

अदानीच्या श्रीलंका पोर्ट टर्मिनल प्रकल्पात यूएस \$553 दशलक्ष गुंतवणूक करणार आहे.

संदर्भ

- यूएस इंटरनॅशनल डेव्हलपमेंट फायनान्स कॉर्पोरेशन (DFC) ने कोलंबोमधील अदानी पोर्ट्सच्या नेतृत्वाखालील कंटेनर टर्मिनल प्रकल्पात \$553 दशलक्ष गुंतवणूक करण्यास सहमती दर्शविली आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे

- डीएफसी आमच्या भागीदारांची धोरणात्मक स्थिती मजबूत करून विकास आणि आर्थिक वाढीला चालना देणारी खाजगी-क्षेत्रातील गुंतवणूक चालविण्याचा प्रयत्न करते
- अदानी पोर्ट्सने सप्टेंबर 2021 मध्ये श्रीलंका पोर्ट्स अथॉरिटी (SLPA) आणि श्रीलंकेन समूह जॉन कील्स होल्डिंग्स यांच्याशी संयुक्तपणे टर्मिनल विकसित करण्यासाठी \$700 दशलक्ष करारावर स्वाक्षरी केली.

WHO ने टीबीच्या व्यवस्थापनात भारताच्या यशाचे कौतुक केले

संदर्भ

- वर्ल्ड हेल्थ ऑर्गनायझेशन (WHO) च्या 'ग्लोबल टीबी रिपोर्ट 2023' नुसार, भारताने केस शोधण्यात सुधारणा करण्यात प्रचंड प्रगती केली आहे आणि क्षयरोग (टीबी) कार्यक्रमावर कोविड-१९ चा प्रभाव उलटवला आहे.

मुख्य तथ्ये

- अहवालानुसार, टीबी उपचार कव्हरेज देखील अंदाजे टीबी प्रकरणांपैकी 80% पर्यंत सुधारले आहे, मागील वर्षाच्या तुलनेत 19% वाढ झाली आहे.
- भारताच्या प्रयत्नांमुळे 2015 ते 2022 पर्यंत क्षयरोगाच्या घटनांमध्ये 16% घट झाली आहे, ज्या वेगाने जागतिक क्षयरोगाचे प्रमाण कमी होत आहे (जे 8.7% आहे).
- त्याच काळात भारतात आणि जागतिक स्तरावर क्षयरोगामुळे होणारा मृत्यूही 18% ने कमी झाला आहे.

गाझामधील मानवतावादी विरामांसाठी G-7 बैठकीचे आवाहन

संदर्भ

- G-7 परराष्ट्र मंत्र्यांनी इस्रायल-हमास युद्धात मानवतावादी विराम देण्याचे आवाहन केले आणि ओलिसांची सुटका करण्यात मदत केली आणि इस्रायली सैन्याने गाझा पट्टीवर हल्ला सुरू ठेवल्यामुळे "व्यापक शांतता प्रक्रिये"कडे परत जाण्याची मागणी केली.

G-7 बदल

- ही एक आंतरसरकारी संस्था आहे जी 1975 मध्ये स्थापन झाली.
- जागतिक आर्थिक प्रशासन, आंतरराष्ट्रीय सुरक्षा आणि ऊर्जा धोरण यासारख्या समान हिताच्या मुद्द्यांवर चर्चा करण्यासाठी या गटाची दरवर्षी बैठक होते.
- यूके, कॅनडा, फ्रान्स, जर्मनी, इटली, जपान आणि अमेरिका हे G7 देश आहेत.
- सर्व G7 देश आणि भारत G20 चा भाग आहेत.
- G7 कडे औपचारिक सनद किंवा सचिवालय नाही.
- अध्यक्षपद, जे प्रत्येक वर्षी सदस्य देशांमध्ये फिरते, ते अजेंडा सेट करण्याचे प्रभारी असते. शेर्पा, मंत्री आणि राजदूत शिखर परिषदेपूर्वी धोरणात्मक पुढाकार घेतात.

बिडेन, शी सॅन फ्रान्सिस्को येथे चर्चा करणार

संदर्भ

- अमेरिकेचे राष्ट्राध्यक्ष जो बिडेन हे जगातील दोन महासत्तांमधील तणाव कमी करण्याच्या उद्देशाने उच्च-स्तरीय मुत्सद्देगिरीत वर्षभरात प्रथमच चीनचे अध्यक्ष शी जिनपिंग यांची समोरासमोर भेट घेतील.

महत्त्वाचे मुद्दे

- सॅन फ्रान्सिस्कोमध्ये आशिया-पॅसिफिक इकॉनॉमिक कोऑपरेशन (APEC) शिखर परिषदेच्या वेळी ते भेटतील.
- इस्त्रायल-हमास युद्धापासून ते रशियाचे युक्रेनवरील आक्रमण, उत्तर कोरियाचे रशियाशी असलेले संबंध,

तैवान, इंडो-पॅसिफिक, मानवाधिकार, फॅटॅनिल, कृत्रिम बुद्धिमत्ता, तसेच "वाजवी" व्यापार आणि आर्थिक संबंध अशा जागतिक समस्यांचा समावेश अपेक्षित आहे.

मालदीवने भारताला सैन्य मागे घेण्याची 'विनंती' केली

संदर्भ

- शपथ घेतल्यानंतर काही तासांनंतर, मालदीवचे राष्ट्राध्यक्ष मोहम्मद मुइज्जू यांनी भारताला आपल्या देशातून आपले लष्करी कर्मचारी "माघार" घेण्याची "विनंती" केली.
- भारतीय लष्करी कर्मचारी हे मालदीवच्या जवानांच्या प्रशिक्षणासाठी आणि उपकरणांच्या देखभालीसाठी होते.
- श्री मुइज्जू यांच्या नेतृत्वाखालील मालदीवच्या प्रोग्रेसिव्ह पार्टीने अध्यक्ष इब्राहिम मोहम्मद सोलिह यांच्या मालदीवियन डेमोक्रेटिक पार्टीचा (MDP) पराभव करून सप्टेंबरची निवडणूक जिंकली.

जपानच्या पंतप्रधानांनी शी यांच्याशी झालेल्या चर्चेत लष्करी हालचालींबद्दल 'गंभीर चिंता' व्यक्त केली

संदर्भ

- जपानचे पंतप्रधान फुमियो किशिदा म्हणाले की त्यांनी अध्यक्ष शी जिनपिंग यांना वर्षभरातील त्यांच्या पहिल्या थेट चर्चेदरम्यान चीनच्या लष्करी हालचालींबद्दल "गंभीर चिंता" असल्याचे सांगितले आणि बीजिंगच्या सीफूडवर बंदी घातली.

महत्त्वाचे मुद्दे

- विवादित दक्षिण चीन समुद्रातील चीनच्या कृतींमुळे आणि बीजिंगचा स्वतःचा प्रदेश म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या तैवानच्या स्वशासित बेटाच्या आसपासच्या कवायतींमुळे पॅसिफिकमध्ये लष्करी तणाव वाढला आहे.
- जपानने ऑगस्टमध्ये फुकुशिमा अणु प्रकल्पातून पॅसिफिक महासागरात प्रक्रिया केलेले सांडपाणी सोडण्यास सुरुवात केल्यानंतर चीनने सर्व जपानी सीफूड आयातीवर बंदी घातली, बीजिंगने टोकियोवर समुद्राला "गटारे" प्रमाणे वागवल्याचा आरोप केला.
- स्ताव सुरक्षित असल्याचा जपानचा आग्रह आहे, या मताला UN अणु वॉचडॉग, इंटरनॅशनल अॅटॉमिक एनर्जी एजन्सी याने पाठिंबा दिला आहे.

पाकिस्तान आणि चीनचे नौदल संयुक्त सागरी गस्त करणार आहेत

संदर्भ

- चीन आणि पाकिस्तान उत्तर अरबी समुद्रात सी गार्डियन-3 द्विपक्षीय नौदल सरावाची तिसरी आवृत्ती आयोजित करत आहेत.

महत्त्वाचे मुद्दे

- भारत आणि यूएस यांच्यातील 2+2 मंत्रिस्तरीय संवादाच्या एका दिवसानंतर हा सराव झाला आहे जिथे इंडो-पॅसिफिकमधील सागरी सुरक्षेवर लक्ष केंद्रित केले गेले होते आणि नवी दिल्लीने बहरीन-आधारित यूएस-नेतृत्वाखालील बहुपक्षीय संघाचा पूर्ण-सदस्य होण्याचा

निर्णय जाहीर केला. संयुक्त सागरी दल (सीएमएफ) गट बनवणे, ज्याचा पाकिस्तान देखील सदस्य आहे.

- रशिया आणि म्यानमारने अंदमान समुद्रात पहिला नौदल सराव आयोजित केल्यानंतर काही दिवसांनीही हा सराव झाला आहे.
- चीनच्या पीपल्स लिबरेशन आर्मी (पीएलए) नेव्हीने सरावासाठी टाइप-093 सॉनग क्लासची डिझेल-इलेक्ट्रिक पाणबुडी तैनात केली आहे.

करण्यासाठी.

आर्थिक एकता वाढवणे आणि रोजगार निर्मिती करणे.

हरितगृह वायू (GHG) उत्सर्जन कमी करण्यासाठी.

अपेक्षित प्रभाव: IMEC ला व्यापार आणि कनेक्टिव्हिटी वाढवून आशिया, युरोप आणि मध्य पूर्व यांच्या एकात्मतेचे रूपांतर अपेक्षित आहे.

म्यानमार आर्थिक कॉरिडॉरचा श्रीलंकेपर्यंत विस्तार करण्यास चीन उत्सुक आहे

संदर्भ

- चीन चीन-म्यानमार इकॉनॉमिक कॉरिडॉरचा (CMEC) श्रीलंकेपर्यंत विस्तार "प्राधान्य" करत आहे
- चीन दक्षिण आशियात बेल्ट अँड रोड इनिशिएटिव्ह (BRI) प्रकल्प वाढवण्याचा विचार करत आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे

- CMEC हा BRI अंतर्गत सहा लँड कॉरिडॉरपैकी सर्वात नवीन आहे आणि बांगलादेश चायना इंडिया म्यानमार (BCIM) कॉरिडॉरच्या जागी याने महत्त्व प्राप्त केले आहे जे मोठ्या प्रमाणात रखडले आहे.
- भारत आणि भूतान हे दक्षिण आशियातील एकमेव देश आहेत जे BRI आणि चीनच्या अगदी अलीकडील जागतिक विकास उपक्रमापासून दूर राहिले आहेत.

अर्जेन्टिनामध्ये अतिउजवे लोकप्रिय जेवियर माइले यांनी राष्ट्रपतीपदाची निवडणूक जिंकली

संदर्भ

एका पिढीतील सर्वात वाईट आर्थिक संकटाशी झुंजणारा देश, अर्जेन्टिनामध्ये वादग्रस्त अर्थशास्त्रज्ञ जेवियर मिले यांनी अर्जेन्टिनाच्या अध्यक्षीय निवडणुका जिंकल्या आहेत.

महत्त्वाचे मुद्दे

- तो एक अराजक-भांडवलवादी आहे.
- त्याने राष्ट्रीय चलन सोडून यू.एस. डॉलर स्वीकारण्याचा प्रस्ताव ठेवला आहे, एल साल्वाडोर आणि इक्वाडोरने लॉटिन अमेरिकेत जे केले आहे त्याप्रमाणेच, जरी ते लहान देश होते आणि अर्जेन्टिना ही या क्षेत्रातील तिसरी सर्वात मोठी अर्थव्यवस्था आहे.

इस्त्रायलने लष्कर-ए-तैयबाला दहशतवादी संघटना म्हणून घोषित केले आहे

संदर्भ

- इस्त्रायलने पाकिस्तान-आधारित दहशतवादी संघटना लष्कर-ए-तैयबाला दहशतवादी संघटना म्हणून सूचीबद्ध केले.

Adda247

Maharashtra ka mahapack

**Live classes, Test series
Recorded videos, E-books**

**MPSC (राज्यसेवा) MPSC (संयुक्त) महाराष्ट्र पोलीस
तलाठी, वनरक्षक, कृषी विभाग महानगर पालिका नगर
परिषद, जिल्हा परिषद, SSC & ALL OTHER STATE
EXAM**

भारत-मध्य पूर्व-युरोप इकॉनॉमिक कॉरिडॉर (IMEC) प्रकल्प

महत्त्वाचे मुद्दे:

- घटक: IMEC मध्ये रेल्वेमार्ग, शिप-टू-रेल्वे नेटवर्क आणि रस्ते वाहतूक मार्ग समाविष्ट असतील.

कॉरिडॉर:

- पूर्व कॉरिडॉर: भारताला अरबी आखाताशी जोडणारा.
- नॉर्दर्न कॉरिडॉर: खाडीला युरोपशी जोडणारा.

अतिरिक्त पायाभूत सुविधा: कॉरिडॉरमध्ये वीज केबल, हायड्रोजन पाइपलाइन आणि हाय-स्पीड डेटा केबल देखील समाविष्ट असेल.

ध्येय:

रेल्वे, रस्ते आणि सागरी मार्ग एकत्र करून सर्वसमावेशक वाहतूक नेटवर्क स्थापन करणे.

भारत, मध्य पूर्व आणि युरोपला जोडण्यासाठी.

वाहतूक कार्यक्षमता वाढविण्यासाठी आणि खर्च कमी

• हे पाऊल दहशतवादाविरुद्धच्या जागतिक युद्धाला पाठिंबा देण्याच्या इस्त्रायलच्या प्रयत्नांशी सुसंगत आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे

• लष्कर-ए-तैयबा ही एक घातक आणि निंदनीय दहशतवादी संघटना आहे, जी शेकडो भारतीय नागरिकांच्या तसेच इतरांच्या हत्येसाठी जबाबदार आहे.

• नोव्हेंबर 26, 2008 ची जघन्य कृत्ये सर्व शांतता शोधणारी राष्ट्रे आणि समाजांमध्ये अजूनही जोरात आहेत

जागतिक मत्स्यव्यवसाय दिन

- दरवर्षी 21 नोव्हेंबर रोजी जगभरात साजरा केला जातो.
- या दिवसामागचा मुख्य उद्देश म्हणजे जगातील मत्स्यपालनाच्या शाश्वत साठ्याचे महत्त्व अधोरेखित करणे, लहान-लहान मासेमारी समुदायांसाठी मानवी हक्क बळकट करणे, मासेमारी समुदायांच्या कामकाजाच्या परिस्थितीत खरा बदल घडवून आणणे आणि बेकायदेशीर, गैर-अहवाल काढून टाकणे. आणि अनियंत्रित मासेमारी.
- जागतिक मत्स्यव्यवसाय दिन 2023 ची थीम 'सेलिब्रेटिंग द वेल्थ ऑफ फिशरीज अँड एक्वाकल्चर' अशी आहे.

चीन-पाकिस्तान इकॉनॉमिक कॉरिडॉर (CPEC)

संदर्भ

- पायाभूत सुविधांच्या गुंतवणुकीद्वारे \$65 अब्ज डॉलर्सच्या निधीची मागणी करत, पाकिस्तानचे काळजीवाहू पंतप्रधान अन्वारुल हक काकर यांनी बीजिंगचा पाच दिवसांचा दौरा पूर्ण केला.
- ते चीन-पाकिस्तान इकॉनॉमिक कॉरिडॉर (CPEC) संदर्भात चीनच्या मागण्या कमी करण्याचा प्रयत्न करत होते, 2015 पासून बीजिंगच्या नेतृत्वाखालील पायाभूत सुविधा प्रकल्प जो बलुचिस्तानमधील ग्वादर बंदरावरील मतभेदांमुळे ठप्प झाला होता.

CPEC बद्दल

- CPEC हा चीनचा वायव्य शिनजियांग उईगुर स्वायत्त प्रदेश आणि पाकिस्तानातील बलुचिस्तानच्या पश्चिम प्रांतातील ग्वादर बंदर यांना जोडणारा पायाभूत सुविधा प्रकल्पांचा 3,000 किमी लांबीचा मार्ग आहे.
- हा पाकिस्तान आणि चीनमधील द्विपक्षीय प्रकल्प आहे, ज्याचा उद्देश ऊर्जा, औद्योगिक आणि इतर पायाभूत सुविधांच्या विकास प्रकल्पांसह महामार्ग, रेल्वे आणि पाइपलाइनच्या नेटवर्कसह संपूर्ण पाकिस्तानमध्ये कनेक्टिव्हिटीला प्रोत्साहन देणे आहे.
- ग्वादर बंदरातून चीनला मध्य पूर्व आणि आफ्रिकेत प्रवेश करण्याचा मार्ग मोकळा होईल, चीनला हिंद महासागरात प्रवेश करण्यास सक्षम करेल आणि त्या बदल्यात चीन

नंतरच्या ऊर्जा संकटांवर मात करण्यासाठी आणि त्याच्या ढासळत्या अर्थव्यवस्थेला स्थिर करण्यासाठी पाकिस्तानमधील विकास प्रकल्पांना मदत करेल.

- CPEC हा बेल्ट अँड रोड इनिशिएटिव्हचा एक भाग आहे.
- 2013 मध्ये सुरू झालेल्या बीआरआयचे उद्दिष्ट आग्नेय आशिया, मध्य आशिया, आखाती प्रदेश, आफ्रिका आणि युरोपला जमीन आणि सागरी मार्गांनी जोडण्याचे आहे.

नियुक्ती बातम्या

जागतिक आरोग्य संघटनेच्या दक्षिण-पूर्व आशिया क्षेत्राचे प्रादेशिक संचालक

संदर्भ

बांगलादेशच्या पंतप्रधान शेख हसीना यांची कन्या सायमा वाजेद यांची जागतिक आरोग्य संघटनेच्या दक्षिण-पूर्व आशिया क्षेत्राच्या प्रादेशिक संचालकपदी निवड झाली.

महत्त्वाचे मुद्दे

- दक्षिणपूर्व आशिया क्षेत्रासाठी WHO प्रादेशिक समितीच्या 76 व्या सत्रादरम्यान येथे झालेल्या मतदानात तिने नेपाळमधील सार्वजनिक आरोग्य अनुभवी शंभू आचार्य यांचा पराभव केला.
- भारत, बांगलादेश, भूतान, उत्तर कोरिया, इंडोनेशिया, मालदीव, नेपाळ, श्रीलंका, थायलंड आणि तिमोर-लेस्ते - 11 पैकी 10 सदस्य देशांनी मतदानात भाग घेतला.

अर्थव्यवस्था बातम्या

RBI ने 6.5% GDP वाढीचा अंदाज कायम ठेवला आहे

संदर्भ:

- रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडियाचे आउटलुक (ऑक्टोबर 6):
- RBI ने वर्षभरासाठी 6.5% GDP वाढीचा अंदाज कायम ठेवला आहे.
- जोखमीमध्ये भू-राजकीय तणाव, आर्थिक विखंडन, अस्थिर आर्थिक बाजार आणि असमान मान्सून यांचा समावेश होतो.
- देशांतर्गत मागणी मजबूत होत आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

उदयोन्मुख अनिश्चितता (पंधरवडा पासून):

- आरबीआयच्या अंदाजानंतर नवीन अनिश्चितता निर्माण झाली आहे.
- इस्त्रायल-हमास संघर्ष वाढला आहे, ज्यामुळे जागतिक अन्न, इंधन आणि खतांच्या पुरवठ्याबद्दल चिंता निर्माण झाली आहे.
- इंधन आणि खतांच्या आयातीवर भारताचे अवलंबित्व अडचणीचे ठरू शकते.
- वाढत्या यू.एस. बॉँड उत्पन्न आणि मिश्रित डेटा पॉइंट्स अनिश्चितता वाढवतात.
- भारतीय बाजारांवर तीव्र विक्री दिसून आली.

2024 मध्ये महागाई जास्त राहिल

संदर्भ

- उच्च चलनवाढ पुढील वर्षी जागतिक अर्थव्यवस्थेला त्रास देईल, 200 हून अधिक अर्थशास्त्रज्ञांपैकी तीन चतुर्थांश रॉयटर्सने मतदान केले.

महत्त्वाचे मुद्दे

- व्याजदरही जास्त काळ टिकतील.
- ताज्या सर्वेक्षणाचा परिणाम 2024 मध्ये झालेल्या 48 अर्थव्यवस्थांपैकी बहुसंख्य अर्थव्यवस्थांसाठी 2024 च्या वाढीचा अवनत झाला आणि महागाई सुधारणा झाली.

भू-राजकीयदृष्ट्या सेन्सेक्स 1.4% ते 4 महिन्यांच्या नीचांकी पातळीवर घसरला

संदर्भ

- बेंचमार्क S&P BSE सेन्सेक्सने सहाव्या सत्रापर्यंत तोटा वाढवला, 1.4% घसरून चार महिन्यांतील सर्वात कमी बंद झाला कारण तेल-समृद्ध पश्चिम आशियाई प्रदेशात इसायल-हमास संघर्ष वाढण्याच्या शक्यतेवर वाढत्या भौगोलिक-राजकीय तणावादरम्यान गुंतवणूकदार चकचकीत झाले.

- वाढते यू.एस. बॉण्ड उत्पन्न जे उदयोन्मुख बाजारपेठेतून अधिक भांडवल बाहेर जाण्याचे संकेत देऊ शकतात.

सेन्सेक्स बद्दल

- भारतातील बॉम्बे स्टॉक एक्सचेंजचा बेंचमार्क निर्देशांक सेन्सेक्स म्हणून ओळखला जातो.
- सेन्सेक्स इंडेक्समध्ये बीएसईच्या सर्वात मोठ्या आणि सर्वात सक्रियपणे व्यापार केलेल्या 30 समभागांचा समावेश आहे आणि ते भारतीय अर्थव्यवस्थेसाठी बॅरोमीटर म्हणून काम करते.
- हे बाजार भांडवल-भारत आणि फ्लोट-समायोजित आहे.
- वर्षातून दोन वेळा सेन्सेक्सचे पुनर्मूल्यांकन केले जाते, एक जूनमध्ये आणि त्यानंतर डिसेंबरमध्ये.
- हा सर्वात जुना स्टॉक इंडेक्स आहे, जो 1986 मध्ये भारतातील स्टँडर्ड अँड पुअर्स (S&P) या आघाडीच्या निर्देशांक उत्पादकांपैकी एकाने स्थापित केला होता.
- सेन्सेक्सचा वापर विश्लेषक आणि गुंतवणूकदारांनी भारताच्या आर्थिक चक्राचा तसेच विशिष्ट क्षेत्रांची वाढ आणि घट यांचा मागोवा घेण्यासाठी केला होता.

पहिल्या सहामाहीत वित्तीय तूट पूर्ण वर्षाच्या उद्दिष्टाच्या 39.3% वर पोहोचली आहे

संदर्भ

- चालू आर्थिक वर्षाच्या पहिल्या सहामाहीत केंद्र सरकारची वित्तीय तूट पूर्ण वर्षाच्या उद्दिष्टाच्या 39.3% पर्यंत पोहोचली आहे, जी वर्षाच्या आधीच्या कालावधीत नोंदवलेल्या 37.3% पेक्षा किंचित जास्त आहे.
- केंद्रीय अर्थसंकल्पात, सरकारने 2023-24 आर्थिक वर्षात वित्तीय तूट सकल देशांतर्गत उत्पादनाच्या (GDP) 5.9% पर्यंत खाली आणण्याचा अंदाज व्यक्त केला आहे.
- कर महसूल ₹11.60 लाख कोटी किंवा वार्षिक उद्दिष्टाच्या 49.8% इतका होता. एप्रिल-सप्टेंबर 2022 दरम्यान, निव्वळ कर संकलन बजेट अंदाजाच्या 52.3%

होते.

क्लायमेट फायनान्स

- हे स्थानिक, राष्ट्रीय किंवा आंतरराष्ट्रीय वित्तपुरवठा-सार्वजनिक, खाजगी आणि वित्तपुरवठ्याच्या पर्यायी स्रोतांमधून काढलेले- जे हवामान बदलांना संबोधित करणार्या शमन आणि अनुकूलन क्रियांना समर्थन देण्याचा प्रयत्न करते.
- UNFCCC, क्योटो प्रोटोकॉल आणि पॅरिस करार अधिक आर्थिक संसाधने असलेल्या पक्षांकडून (विकसित देश) कमी संपन्न आणि अधिक असुरक्षित (विकसनशील देश) आर्थिक सहाय्यासाठी आवाहन करतात.

उत्पादन-संबंधित प्रोत्साहन (PLI) योजना

बातम्यांमध्ये

- अर्धसंवाहक PLI साठी सुमारे 80% निधी वापरात नाही.
- PLI अंतर्गत अर्धसंवाहकांच्या उत्पादनासाठी केंद्राने वाटप केलेल्या \$10 अब्जांपैकी सुमारे \$8 अब्ज.

महत्त्वाचे मुद्दे

- उत्पादनाशी संबंधित प्रोत्साहन योजना
- भारताची उत्पादन क्षमता आणि 14 आर्थिक क्षेत्रांमध्ये निर्यात वाढवण्याचे उद्दिष्ट
- ही योजना वाणिज्य आणि उद्योग मंत्रालयाच्या अंतर्गत येते
- सरकारने 26 अब्ज डॉलरचा निधी दिला आहे.
- PLI योजनेचा देशाच्या MSME इकोसिस्टमवर मोठा परिणाम होण्याची अपेक्षा आहे
- भारताने PLI योजनेद्वारे बॅटरी स्टोरेज सोल्युशन्समध्ये 2030 पर्यंत दक्षिण कोरियासोबतचा द्विपक्षीय व्यापार \$50 अब्जपर्यंत वाढवणे अपेक्षित आहे.

पीएलआय अंतर्गत 14 क्षेत्रे

- मोबाइल उत्पादन आणि निर्दिष्ट इलेक्ट्रॉनिक घटक
- गंभीर की प्रारंभिक साहित्य/औषध
- मध्यस्थ आणि सक्रिय फार्मास्युटिकल घटक
- वैद्यकीय उपकरणांचे उत्पादन
- ऑटोमोबाईल्स आणि ऑटो घटक
- फार्मास्युटिकल्स औषधे
- विशेष स्टील
- दूरसंचार आणि नेटवर्किंग उत्पादने
- इलेक्ट्रॉनिक/तंत्रज्ञान उत्पादने
- व्हाईट गुड्स (एसी आणि एलईडी)
- अन्न उत्पादने
- कापड उत्पादने: MMF विभाग आणि तांत्रिक वस्त्रे
- उच्च कार्यक्षमता सौर पीव्ही मॉड्यूल्स
- प्रगत रसायनशास्त्र सेल (ACC) बॅटरी ड्रोन आणि ड्रोन घटक.

अर्धसंवाहक PLI साठी सुमारे 80% निधी वापरात नाही

संदर्भ

- प्रॉडक्शन-लिंकड इन्सेंटिव्ह (PLI) योजनेतर्गत सेमीकंडक्टरच्या उत्पादनासाठी केंद्राने वाटप केलेल्या \$10 अब्जांपैकी सुमारे \$8 अब्ज अप्रयुक्त आहेत.
- देशांतर्गत उत्पादनाचा विस्तार करण्यासाठी सरकारने 14 आर्थिक क्षेत्रांमध्ये 26 अब्ज डॉलर्सची तरतूद केली आहे.

पीएलआय बद्दल

- प्रॉडक्शन लिंकड इन्सेंटिव्ह (PLI) योजना हा एक सरकारी कार्यक्रम आहे जो कंपन्यांना त्यांच्या वाढीव विक्रीच्या टक्केवारीवर आधारित सबसिडी देतो.
- देशांतर्गत उत्पादनाला चालना देणे आणि भारतीय उद्योगांना जागतिक बाजारपेठेत अधिक स्पर्धात्मक बनवणे हे PLI योजनेचे उद्दिष्ट आहे.

हेडलाइन महागाई

संदर्भ

- चलनविषयक धोरण समितीने (MPC) 2023-24 साठी CPI चलनवाढीचा अंदाज 5.4% ठेवला असला तरी, 2022-23 मध्ये 6.7% वरून कमी, हेडलाइन महागाई आवर्ती आणि अन्नाच्या किमतीच्या आघातांना असुरक्षित राहते.

हेडलाइन महागाई बद्दल

- हेडलाइन इन्फ्लेशन म्हणजे कंझ्युमर प्राइस इंडेक्स (CPI) द्वारे नोंदवलेला कच्चा चलनवाढीचा आकडा जो कामगार सांख्यिकी ब्युरो द्वारे दरमहा जारी केला जातो.
- आर्थिक परिस्थितीची पर्वा न करता बदलू शकणाऱ्या आकडेवारीसह अत्यंत अस्थिर आकडे काढून टाकण्यासाठी हेडलाइन चलनवाढ समायोजित केली जात नाही.

घाऊक किमती ऑक्टोबरमध्ये डिफ्लेशन झोनमध्ये राहतात

संदर्भ

- भारतातील घाऊक किमती ऑक्टोबरमध्ये सलग सातव्या महिन्यात चलनवाढीच्या स्थितीत राहिल्या, घाऊक किंमत निर्देशांकाने (WPI) सप्टेंबरमधील -0.26% वरून -0.52% ची महागाई दर्शविली.

WPI बद्दल

- हे घाऊक व्यवसायांद्वारे इतर व्यवसायांना मोठ्या प्रमाणात विकल्या जाणाऱ्या आणि व्यापार केलेल्या वस्तूंच्या किमतीतील बदलांचे मोजमाप करते.
- वाणिज्य आणि उद्योग मंत्रालयाच्या आर्थिक सल्लागार कार्यालयाद्वारे प्रकाशित.
- हे भारतात सर्वाधिक वापरले जाणारे महागाई निर्देशक आहे.
- सामान्य जनता घाऊक किमतीत उत्पादने खरेदी करत नाही ही या निर्देशांकाची प्रमुख टीका आहे.
- अखिल भारतीय WPI चे आधार वर्ष 2004-05 ते 2011-12 2017 मध्ये सुधारित करण्यात आले आहे

ऑक्टोबरमध्ये भारताने वस्तूंच्या निर्यातीत 6.2% वाढ केली

आहे

मुख्य तथ्ये

- भारताच्या मालाची निर्यात ऑक्टोबरमध्ये 6.2% वाढली आणि आयात 12.3% वाढून \$65.03 अब्जच्या विक्रमी उच्चांकावर पोहोचली, मोठ्या प्रमाणात सोन्याच्या उच्च आयातीमुळे, ज्यात 95.4% वाढ झाली आणि तेल.
- मासिक वस्तूंच्या व्यापारातील तूट \$31.46 अब्जच्या सर्वकालीन उच्चांकापर्यंत वाढली आहे.

समित आणि कॉन्फरन्स बातम्या

गाझामधील मानवतावादी विरामासाठी G-7 बैठकीचे

आवाहन

संदर्भ

- G-7 परराष्ट्र मंत्र्यांनी इस्रायल-हमास युद्धात मानवतावादी विराम देण्याचे आवाहन केले आणि ओलिसांची सुटका करण्यात मदत केली आणि इस्रायली सैन्याने गाझा पट्टीवर हल्ला सुरू ठेवल्यामुळे "व्यापक शांतता प्रक्रियेकडे परत जाण्याची मागणी केली.

G-7 बद्दल

- ही एक आंतरसरकारी संस्था आहे जी 1975 मध्ये स्थापन झाली.
- जागतिक आर्थिक प्रशासन, आंतरराष्ट्रीय सुरक्षा आणि ऊर्जा धोरण यासारख्या समान हिताच्या मुद्द्यांवर चर्चा करण्यासाठी या गटाची दरवर्षी बैठक होते.
- यूके, कॅनडा, फ्रान्स, जर्मनी, इटली, जपान आणि अमेरिका हे G7 देश आहेत.
- सर्व G7 देश आणि भारत G20 चा भाग आहेत.
- G7 कडे औपचारिक सनद किंवा सचिवालय नाही.
- अध्यक्षपद, जे प्रत्येक वर्षी सदस्य देशांमध्ये फिरते, ते अजेंडा सेट करण्याचे प्रभारी असते. शेरपा, मंत्री आणि राजदूत शिखर परिषदेपूर्वी धोरणात्मक पुढाकार घेतात.

ग्लोबल साउथ शिखर परिषदेचे उद्घाटन पंतप्रधान करणार

संदर्भ

- दुसऱ्या व्हॉईस ऑफ ग्लोबल साउथ समिटचे उद्घाटन पंतप्रधान करणार आहेत.
- शिखर परिषदेचे उद्घाटन आणि समारोप सत्रांसह 10 सत्रांमध्ये राज्य आणि सरकार प्रमुखांसाठी व्यवस्था केली जाईल.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- **कार्यक्रम:** दुसऱ्या व्हॉईस ऑफ ग्लोबल साउथ समिटचे पंतप्रधानांच्या हस्ते उद्घाटन.
- **रचना:** शिखर परिषदेची 10 सत्रे असतील, ज्यात राज्य आणि सरकार प्रमुखांसाठी उद्घाटन आणि समारोप सत्रे असतील.

- **ग्लोबल साउथ:** मुख्यतः आफ्रिका, आशिया आणि लॅटिन अमेरिकेतील देशांना संदर्भित करते, ज्यांना अनेकदा विकसनशील किंवा अविकसित म्हणून लेबल केले जाते.
  - **ग्लोबल साउथची वैशिष्ट्ये:** या राष्ट्रांना सामान्यतः उच्च पातळीची गरिबी, उत्पन्न असमानता आणि आव्हानात्मक राहणीमानाचा सामना करावा लागतो.
- ग्लोबल नॉर्थ:** श्रीमंत राष्ट्रांचा समावेश आहे, प्रामुख्याने उत्तर अमेरिका आणि युरोपमध्ये, काही ओशनिया आणि इतर प्रदेशांसह.

अनुसूचित जमातीतील सर्वात मागासलेल्यांसाठी मोदींनी मिशन सुरू केले

संदर्भ

- पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी ₹ 24,000 कोटी रुपयांचे PM-PVTG विकास मिशन आणि विकसित भारत संकल्प यात्रेचा शुभारंभ केला ज्यामध्ये आदिवासी जिल्ह्यांमध्ये शेवटच्या टप्प्यापर्यंत सरकारी योजना संपृक्ततेवर लक्ष केंद्रित केले आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे

- या योजनेचा उद्देश 18 राज्ये आणि केंद्रशासित प्रदेशांमधील सुमारे 22,500 गावांमध्ये नऊ मंत्रालयांच्या समन्वित कार्याद्वारे PM-ग्राम सडक योजना, PM-ग्राम आवास योजना, जल जीवन मिशन इत्यादीसारख्या 11 महत्त्वाच्या हस्तक्षेपांना आणणे आहे.
- या योजनांचा शुभारंभ करण्याव्यतिरिक्त, पंतप्रधानांनी शेतकऱ्यांसाठी पीएम-किसान पेआउटचा 15 वा हप्ता जारी केला आणि रांचीमधील आयआयएमच्या कॅम्पससह, 7,000 कोटींहून अधिक किमतीचे अनेक प्रकल्प राठाला समर्पित केले. झारखंडमधील कोळसा, रेल्वे, रस्ते, पेट्रोलियम आणि नैसर्गिक वायू क्षेत्र.

ग्लोबल साउथ समिटमध्ये पंतप्रधान मोदींनी दक्षिणचे अनावरण केले

संदर्भ:

दुसऱ्या व्हॉइस ऑफ ग्लोबल साउथ समिटच्या उद्घाटन सत्रात पंतप्रधान मोदींनी ग्लोबल साउथच्या राष्ट्रांना समर्पित ग्लोबल सेंटर ऑफ एक्सलन्स (दक्षिण) लाँच केले.

महत्त्वाचे मुद्दे:

पार्श्वभूमी: दक्षिण उपक्रम जानेवारीत पहिल्या शिखर परिषदेत पंतप्रधान मोदींच्या प्रस्तावाला अनुसरून, ग्लोबल साउथसाठी भारताची वचनबद्धता दर्शवितो.

भारताची प्रतिज्ञा:

हवामान आणि हवामान निरीक्षणासाठी उपग्रह प्रक्षेपित करण्याची घोषणा, जी 20 शिखर परिषदेदरम्यान वचनबद्ध आहे.

भारताच्या तंत्रज्ञानाच्या जबाबदार वापरावर भर, विशेषतः कृत्रिम बुद्धिमत्तेमध्ये; पुढील महिन्यात एआय ग्लोबल पार्टनरशिप

समिटीची घोषणा.

तुम्हाला माहित आहे का?

भारतातील 200 हून अधिक G20 बैठकांमध्ये जागतिक दक्षिण चिंतेवर आणि नवी दिल्ली लीडर्स डिक्लेरेशनमध्ये ग्लोबल साउथ विषयांचा समावेश करण्यावर लक्ष केंद्रित केले.

आफ्रिकन युनियनसाठी कायमस्वरूपी G20 सदस्यत्व मिळवण्यात भारताने महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावली.

कराराच्या बातम्या

चीन-भूतान सीमा चर्चा

संदर्भ

- चीन आणि भूतान यांच्यात बीजिंगमध्ये सीमा चर्चेची 25 वी फेरी झाली.
- त्यांनी "भूतान-चीन सीमेचे सीमांकन आणि सीमांकन यावर संयुक्त तांत्रिक संघाच्या (जेटीटी) जबाबदाऱ्या आणि कार्ये" यावरील सहकार्य करारावर स्वाक्षरी केली.

चर्चेचे महत्त्व:

- सात वर्षांच्या अंतरानंतर, भूतान आणि चीनने पुन्हा सीमा चर्चा सुरू केली.
- सीमा विवादांचे निराकरण करण्यात महत्त्वपूर्ण प्रगतीचे सूचक.
- 2017 मध्ये डोकलाम संघर्ष आणि 2019-2021 मध्ये कोविड-19 साथीच्या आजारानंतर चर्चा थांबवण्यात आली.
- विराम दरम्यान इतर स्तरांवर चर्चा झाली आणि **3-चरण रोडमॅप**वर सहमती देण्यासाठी 2021 मध्ये तज्ञ गटाची बैठक झाली.
- भूतानच्या पंतप्रधानांनी सांगितले की ते रोडमॅप पूर्ण करण्याच्या दिशेने वाटचाल करत आहेत.
- एफएम तांडी दोरजी यांच्या बीजिंग भेटीदरम्यान आणखी प्रगती झाली.

3-चरण रोडमॅप:

- **2021 मध्ये तीन प्रमुख पायऱ्यांसह तयार केलेला रोडमॅप:**
- टेबलवर सीमेवर सहमत.
- जमिनीवर सीमा स्थळांना भेट दिली.
- औपचारिकपणे सीमारेषा निश्चित करणे.
- प्रथमच भूतान आणि चीनी प्रदेश स्पष्टपणे रेखाटण्याचे उद्दिष्ट आहे.
- **भारताची चिंता:**
- 2020 च्या प्रत्यक्ष नियंत्रण रेषेपासून चीनसोबतच्या तणावपूर्ण संबंधांमुळे भारत या चर्चेवर बारकाईने लक्ष ठेवून आहे.
- डोकलामवरील सीमांकन चर्चेबद्दल भारत विशेषतः

चिंतित आहे, जिथे चीनने जमिनीच्या अदलाबदलीचा प्रस्ताव ठेवला आहे.

- डोकलाम हे धोरणात्मकदृष्ट्या महत्त्वपूर्ण आहे कारण ते भारताच्या सिलीगुडी कॉरिडॉरच्या जवळ आहे, जे ईशान्येकडील राज्यांना उर्वरित भारताशी जोडते.
- चीनने शेजारच्या भूतानमधील विवादित भागात पायाभूत सुविधा निर्माण करणे सुरूच ठेवले आहे, ज्यामुळे भारताचे सामरिक फायदे कमी झाले आहेत.
- भूतानशी पूर्ण राजनैतिक संबंध आणि थिम्पू येथे दूतावास सुरू करण्याच्या चीनच्या मागणीमुळे भारत चिंतेत आहे.
- ही चिंता चिनी प्रकल्पांबाबत भारताची आव्हाने आणि शेजारील देशांमधील प्रभावामुळे निर्माण झाली आहे.

रॅक्स आणि अहवाल बातम्या

भारतात मिठाचा वापर

संदर्भ

- राष्ट्रीय असंसर्गजन्य रोग निरीक्षण सर्वेक्षणाचा एक भाग असलेल्या अलीकडील अहवालात असे नमूद केले आहे की भारतीय पुरुष दररोज 8.9 ग्रॅम आणि भारतीय महिला 7.1 ग्रॅम मीठ वापरतात.

महत्त्वाचे मुद्दे

- वर्ल्ड हेल्थ ऑर्गनायझेशनने दररोज आपल्या आहारात **5 ग्रॅम** मीठाची शिफारस केली आहे.
- जागतिक सरासरी **10.8 ग्रॅम** आहे.
- जास्त मिठाच्या सेवनामुळे मूत्रपिंड, मेंदू, रक्तवहिन्या आणि रोगप्रतिकारक शक्तीचे आजार होतात.
- आहारातील सोडियमची उच्च पातळी देखील मूत्रपिंडातील दगडांपासून ऑस्टिओपोरोसिसपर्यंतच्या परिस्थितीशी संबंधित आहे.
- असा अंदाज आहे की अत्याधिक मीठ योगदान दरवर्षी जगभरात सुमारे 5 दशलक्ष मृत्यूंना कारणीभूत ठरते.

तुम्हाला माहित आहे का?

- ऍमेझॉन रेनफॉरेस्टमधील यानोमामी लोक चारा भरवणारी जीवनशैली जगतात आणि मूळ भाजी कसावा, केळी, फळे, मासे आणि अधूनमधून टपीर यांचा समावेश असलेला आहार खातात.
- ते चवीसाठी मिरपूड वापरतात आणि मीठ नाही.
- ते दिवसाला एक ग्रॅमपेक्षा कमी मीठ वापरतात तरीही ते उत्तम प्रकारे तंदुरुस्त राहतात.

विकसित देश कार्बन उत्सर्जनाचे उद्दिष्ट ओलांडतील, असे अभ्यासात म्हटले आहे

संदर्भ

- दिल्लीस्थित थिंक टँक कौन्सिल फॉर एनर्जी एन्व्हायर्नमेंट अँड वॉटर (CEEW) ने एक अभ्यास प्रकाशित केला ज्यामध्ये असे दिसून आले आहे की विकसित देश - विद्यमान कार्बन उत्सर्जनाच्या तीन चतुर्थांशासाठी

जबाबदार - 2030 मध्ये त्यांनी वचनबद्धतेपेक्षा 38% जास्त कार्बन उत्सर्जित करतील.

प्रमुख निष्कर्ष

- 1.5 अंश सेल्सिअसच्या वर तापमान वाढू नये यासाठी आवश्यक असलेल्या 2019 च्या पातळीपेक्षा 43% खाली उत्सर्जन कमी करण्यात विकसित देशांचे NDC आधीच कमी आहेत.
- त्याऐवजी, विकसित देशांच्या सामूहिक NDC मध्ये केवळ 36% कपात केली जाते.
- बेलारूस आणि नॉर्वे - दोन देश वगळता - जपान आणि कझाकस्तान जवळ असूनही, विकसित देशांपैकी एकही 2030 ची उद्दिष्टे पूर्ण करण्याच्या मार्गावर असल्याचे दिसत नाही आणि त्यांची लक्ष्ये केवळ एका टक्केवारीने चुकण्याची अपेक्षा आहे.

अभ्यास मंगळाच्या अंतर्गत संरचनेची अंतर्दृष्टी प्रदान करतो

संदर्भ

- नेचरमध्ये प्रकाशित केलेल्या अभ्यासाच्या जोडीनुसार, मंगळाच्या द्रव लोखंडाचा कोर पूर्णपणे वितळलेल्या सिलिकेट थराने वेढलेला असण्याची शक्यता आहे.
- हे परिणाम मंगळाच्या आतील भागाची नवीन व्याख्या देतात, हे सूचित करतात की त्याचा गाभा पूर्वी प्रस्तावित केलेल्यापेक्षा लहान आणि घन आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे

- इनसाइट मार्स लँडरने मंगळाच्या भूकंपाच्या लाटा रेकॉर्ड करण्यासाठी SEIS (इंटरिअर स्ट्रक्चरसाठी भूकंपाचा प्रयोग) वापरला.
- 2021 मधील SEIS डेटाने मंगळावर एक मोठा, कमी-घनता असलेला कोर सुचवला.
- कोरमध्ये अपेक्षेपेक्षा जास्त हलके घटक आहेत.
- मंगळाचा गाभा वितळलेल्या खडकाच्या 150 किमी-जाडीच्या थराने वेढलेला आहे.
- कोरची लहान त्रिज्या पूर्वीच्या विचारापेक्षा जास्त घनता दर्शवते.
- SEIS डेटाने मागील कोर घनतेच्या अंदाजांना आव्हान दिले.

अभ्यास सांगतो, MGNREGS अंतर्गत सक्रिय कर्मचाऱ्यांमध्ये 7.5% घट

संदर्भ

- LibTech India, शैक्षणिक आणि कार्यकर्त्यांचे संघटन यांच्या डेटा विश्लेषणानुसार महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना (MGNREGS) अंतर्गत सक्रिय कामगारांची संख्या 7.5% ने कमी झाली आहे, एप्रिल ते सप्टेंबर 2023 या कालावधीतील.
- 6 ऑक्टोबर 2023 पर्यंत उपलब्ध आकडेवारीनुसार, मागील आर्थिक वर्षातील 15.49 कोटींवरून कामगार संख्या 14.33 कोटी इतकी कमी झाली आहे.

2022 मध्ये 53 अपघात, दर तासाला 19 मृत्यू रस्ते अपघातात, मंत्रालयाने म्हटले आहे

संदर्भ

- रस्ते वाहतूक आणि महामार्ग मंत्रालयाच्या अहवालानुसार, भारतामध्ये दर तासाला 53 अपघात आणि 19 मृत्यू झाले आहेत किंवा गेल्या वर्षी रस्ते अपघातांमध्ये दररोज सरासरी 1,264 अपघात आणि 42 मृत्यू झाले आहेत.

प्रमुख निष्कर्ष

- 2022 मध्ये रस्ते अपघातांची संख्या 11.9% आणि मृत्यू 9.4% ने वाढले.
- सेव्ह लाइफ फाऊंडेशनच्या विश्लेषणानुसार, 38.15 च्या क्रॅश तीव्रतेसह, रस्ते अपघातांसाठी भारताचा क्रमांक 20 सर्वात वाईट देशांमध्ये आहे.
- वर्ल्ड रोड स्टॅटिस्टिक्स, 2022 नुसार इंटरनॅशनल रोड फेडरेशन, जिनिव्हा द्वारे प्रकाशित, जे 2020 च्या एकूण मृतांच्या संख्येच्या संदर्भात 2020 च्या डेटाचा वापर करते, त्यापाठोपाठ चीन (25.22 च्या क्रॅश तीव्रतेसह) आणि यू.एस. क्रॅशची तीव्रता 2.01).
- रस्ते अपघातांना कारणीभूत घटकांपैकी, वेग हा सर्वात सामान्य होता. त्यामुळे 72.3% अपघात आणि 71.2% मृत्यू झाले आहेत.
- उत्तर प्रदेशमध्ये सर्वाधिक मृत्यू 13.4% आहेत.
- यानंतर तामिळनाडू 10.6% आणि महाराष्ट्र 9% आहे.

2022 मध्ये टीबीची 7.5 दशलक्ष नवीन प्रकरणे, WHO ग्लोबल अहवाल दर्शविते

संदर्भ

- क्षयरोग हे एकाच संसर्गजन्य एजंटमुळे मृत्यूचे जगातील दुसरे प्रमुख कारण आहे आणि जागतिक क्षयरोगाचे लक्ष्य एकतर चुकले आहे किंवा ट्रॅक बंद राहिले आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे

- 2022 मध्ये क्षयरोगाचे नव्याने निदान झालेल्या लोकांची जागतिक संख्या 7.5 दशलक्ष होती.
- WHO ने 1995 मध्ये जागतिक क्षयरोग निरीक्षण सुरू केल्यानंतर, 2019 मध्ये 7.1 दशलक्ष प्री-COVID बेसलाइन (आणि मागील ऐतिहासिक शिखर) वर, आणि 2020 मध्ये 5.8 दशलक्ष आणि 2021 मध्ये 6.4 दशलक्ष वरून ही सर्वोच्च संख्या आहे.
- 2020 आणि 2021 मध्ये क्षयरोगाचे नव्याने निदान झालेल्या लोकांच्या संख्येत एकत्रितपणे जवळपास 60% घट झालेल्या भारत, इंडोनेशिया आणि फिलीपिन्सने 2022 मध्ये 2019 च्या वरच्या पातळीवर बरे केले.

क्षयरोग (टीबी) कमी करण्यासाठी भारताने अनेक उपाययोजना केल्या आहेत:

- क्षयरोग निर्मूलनासाठी राष्ट्रीय धोरणात्मक योजना: 2025 पर्यंत क्षयरोगाचा अंत करण्यासाठी लॉच

- युनिव्हर्सल ड्रग संवेदनक्षमता चाचणी (UDST): प्रत्येक निदान झालेल्या टीबी रुग्णाची उपचारापूर्वी किंवा सुरुवातीच्या वेळी औषध प्रतिरोधकतेसाठी चाचणी केली जाते याची खात्री करते.
- नि-क्षय मित्र उपक्रम: उपचार परिणाम सुधारण्यासाठी रूग्ण आणि त्यांच्या कुटुंबियांना समुदाय समर्थन प्रदान करते
- नि-क्षय पोषण योजना: टीबी रुग्णांना पोषण आधार प्रदान करते
- क्षयरोग (टीबी) मुक्त भारत अभियान: क्षयरोग निर्मूलनासाठी एनएसपी इंडिया 2020-25 अंतर्गत 2021 मध्ये सुरू करण्यात आले.

काँगोमध्ये मोठ्या प्रमाणात विस्थापन

संदर्भ

- यूएन इंटरनॅशनल ऑर्गनायझेशन ऑफ मायग्रेशन (IOM) ने अहवाल दिला की डेमोक्रेटिक रिपब्लिक ऑफ काँगो (DRC) मध्ये अंतर्गत रित्या विस्थापित झालेल्या लोकांची संख्या 6.9 दशलक्ष झाली आहे.
- उत्तर किवू या पूर्वेकडील प्रांतात, Mouvement du 23 Mars (M23) या बंडखोर गटाशी सुरू असलेल्या संघर्षामुळे जवळपास दहा लाख लोक विस्थापित झाले आहेत.

विस्थापनाची कारणे

- वांशिक असहिष्णुता आणि बंडखोरी.
- राजकीय अनिश्चितता आणि सर्वसमावेशक शासनाचा अभाव
- प्रादेशिक तणाव.

औद्योगिक उत्पादन निर्देशांक (IIP)

संदर्भ

- भारताची औद्योगिक उत्पादन वाढ ऑगस्टमध्ये 10.3% च्या 14 महिन्यांच्या उच्चांकावरून सप्टेंबरमध्ये 5.8% या तीन महिन्यांच्या नीचांकी पातळीवर घसरली.

औद्योगिक उत्पादन निर्देशांक (IIP) बद्दल

- निवडलेल्या आधार वर्षाच्या संदर्भात ठराविक कालावधीत औद्योगिक उत्पादनाच्या वर्तनातील ट्रेडच्या मोजमापासाठी आर्थिक विकासाच्या मुख्य निर्देशकांपैकी एक आहे.
- हे मागील वर्षाच्या तुलनेत एका विशिष्ट वर्षात उद्योगांच्या क्षेत्रातील भौतिक उत्पादनातील सापेक्ष बदल दर्शवते.
- हे सेंट्रल स्टॅटिस्टिकल ऑर्गनायझेशन (CSO) द्वारे मासिक आधारावर गणना आणि प्रकाशित केले जाते.
- आधार वर्षाचे मूल्य नेहमी 100 दिले जाते.
- भारतातील आयआयपी मालिकेसाठी सध्याचे आधार वर्ष 2011-12 आहे.

आठ प्रमुख उद्योगांचा निर्देशांक (ICI)

- ICI निवडलेल्या आठ प्रमुख उद्योगांमध्ये उत्पादनाची सामूहिक आणि वैयक्तिक कामगिरी मोजते. कोळसा,

कच्चे तेल, नैसर्गिक वायू, पेट्रोलियम रिफायनरी उत्पादने, खते, पोलाद, सिमेंट आणि वीज.

- केंद्रीय सांख्यिकी कार्यालयाद्वारे IIP जारी करण्यापूर्वी 'कोर' स्वरूपाच्या उद्योगांच्या उत्पादन कामगिरीचे आगाऊ संकेत प्रदान करणे हे ICI चे उद्दिष्ट आहे.
- या उद्योगांमुळे सामान्य आर्थिक क्रियाकलापांवर तसेच औद्योगिक क्रियाकलापांवर परिणाम होण्याची शक्यता आहे.
- हा निर्देशांक आर्थिक सल्लागार (OEA), औद्योगिक धोरण आणि प्रोत्साहन विभाग (DIPP), वाणिज्य आणि उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार यांच्या कार्यालयाने संकलित आणि जारी केला आहे.

2022 मध्ये हरितगृह वायूंनी विक्रमी उच्चांक गाठला

संदर्भ

- युनायटेड नेशन्सने चेतावणी दिली की वातावरणातील हरितगृह वायूचे प्रमाण 2022 मध्ये नवीन विक्रमी उच्चांक गाठेल, वाढत्या प्रवृत्तीचा कोणताही अंत नाही.
- UN च्या जागतिक हवामान संघटनेने म्हटले आहे की तीन मुख्य हरितगृह वायूंचे स्तर - हवामान-उष्णता वाढवणारे कार्बन डायऑक्साईड, मिथेन आणि नायट्रस ऑक्साईड - गेल्या वर्षी सर्व विक्रम मोडले.

महत्त्वाचे मुद्दे

- 2015 च्या पॅरिस करारानुसार, 1850 आणि 1900 दरम्यान मोजलेल्या सरासरी पातळीपेक्षा - आणि शक्य असल्यास 1.50 सेल्सिअसपेक्षा जास्त "चांगल्या खाली" 20 C वर जागतिक तापमानवाढ मर्यादित करण्यास देश सहमत आहेत.
- 2022 मध्ये जागतिक सरासरी तापमान 1850-1900 च्या सरासरीपेक्षा 1.150 सेल्सिअस होते.

हवामान वित्तविषयक OECD अहवाल

संदर्भ

• ऑर्गनायझेशन फॉर इकॉनॉमिक कोऑपरेशन अँड डेव्हलपमेंट (OECD) द्वारे प्रकाशित केलेल्या एका नवीन अहवालात असे दिसून आले आहे की आर्थिकदृष्ट्या विकसित देशांनी 2021 मध्ये विकसनशील देशांच्या हवामान शमन आणि अनुकूलन गरजांसाठी एकत्रितपणे \$100 अब्ज डॉलर्स एकत्रितपणे एकत्रित करण्याचे आश्वासन दिले नाही - एक वर्ष मागील 2020 ची अंतिम मुदत.

• अहवालात असे म्हटले आहे की विकसित देशांनी 2021 मध्ये **\$89.6 अब्ज** जमा केले आणि 2020 च्या तुलनेत 2021 मध्ये **14%** ने अनुकूलनासाठी वित्तपुरवठा कमी झाला.

महत्त्वाचे मुद्दे

• OECD अहवालात असे दिसून आले आहे की सार्वजनिक क्षेत्राने 2021 मध्ये द्विपक्षीय आणि बहुपक्षीय चॅनेलद्वारे जमा केलेल्या \$73.1 बिलियनपैकी \$49.6 अब्ज कर्ज म्हणून प्रदान केले गेले.

• OECD अहवालात जोडले आहे की 2025 पर्यंत, विकसनशील देशांना हवामानातील गुंतवणुकीसाठी वर्षाला अंदाजे \$1 ट्रिलियनची आवश्यकता असेल, 2026 आणि 2030 दरम्यान दरवर्षी अंदाजे \$2.4 ट्रिलियन पर्यंत वाढेल.

तुम्हाला माहित आहे का?

OECD हा मुख्यत्वे US, U.K., जर्मनी, फ्रान्स, स्वित्झर्लंड, कॅनडा आणि इतरांसह श्रीमंत देशांचा समूह आहे.

विज्ञान आणि तंत्रज्ञान बातम्या

ISRO येल्या काही महिन्यांत गगनयानसाठी आणखी चाचण्या घेणार आहे

संदर्भ

- 21 ऑक्टोबर रोजी चाचणी वाहन-D1 (TV-D1) मिशन यशस्वीरित्या पूर्ण केले.
- पुढील गगनयान कार्यक्रमासाठी चाचणी मोहिमांची नियोजित मालिका.

इस्रोच्या आगामी चाचण्या

TV-D2 मिशन

- विविध प्रारंभिक परिस्थितींमध्ये इन-फ्लाइट गर्भपात क्षमता प्रदर्शित करते.
- विभक्त झाल्यावर कू मॉड्यूल री-ओरिएंटेशनसाठी वैशिष्ट्ये नियंत्रण प्रणाली.
- GSLV कडील L40 स्ट्रॅप-ऑनवर आधारित समान खर्च करण्यायोग्य आवृत्ती वापरते.

G-X मानवरहित कक्षीय प्रात्यक्षिक उड्डाण

- सेवा मॉड्यूलसह कू मॉड्यूलचा समावेश आहे.
- मानवी-रेट केलेल्या LVM3 वर प्रक्षेपित होते.
- ISRO Inertial Systems Unit (IISU) ने विकसित केलेला 'व्योमित्र' - एक रोबोट अंतराळवीर सादर करतो.
- चाचणी नियंत्रण प्रणाली, कमी जीवन समर्थन प्रणाली, थर्मल संरक्षण आणि पॅराशूट प्रणाली.

इंटीग्रेटेड एअर-ड्रॉप टेस्ट (IADT)

पॅड निरस्त चाचणी

- TV-D1 कू मॉड्यूलचा पुनर्वापर
- भविष्यातील चाचण्यांसाठी TV-D1 कू मॉड्यूल पुनर्प्राप्तीचा विचार.
- पॅराशूटच्या सहाय्याने स्पॅलश-डाउन केल्यानंतर समुद्रातून मॉड्यूल पुनर्प्राप्त केले.
- खार्या पाण्याच्या प्रदर्शनामुळे तपशीलवार तपासणी आवश्यक आहे.
- पुनर्वापराच्या व्यवहार्यतेचे मूल्यांकन करण्यासाठी आणि

भविष्यातील योग्य चाचणी कार्यक्रम निश्चित करण्यासाठी योजना करा.

आयआयटीएम पुणेने क्लाउड सीडिंग पाऊस निर्माण करू शकते हे दाखवून दिले

संदर्भ

- सोलापूर शहरात केलेल्या क्लाउड सीडिंग प्रयोगामुळे पावसात 18% सापेक्ष वाढ झाली, जी नेहमीपेक्षा अंदाजे 8.67 मिमी जास्त आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे

- सोलापूर शहर पश्चिम घाटाच्या कडेला येते आणि त्यामुळे पाऊस कमी पडतो
- जून ते सप्टेंबर 2018 आणि 2019 या कालावधीत एकूण पाऊस अनुक्रमे 384 मिमी आणि 422 मिमी होता.
- ढगांच्या बीजारोपणानंतर दोन तासांनंतर जमा झालेल्या पावसाची सापेक्ष वाढ दिसून आली.
- हे क्लाउड एरोसोल इंटरॅक्शन आणि पर्सिपिटेशन एन्हांसमेंट एक्सपेरिमेंट (CAIPEEX फेज-4) च्या मदतीने केले गेले.
- कॅल्शियम क्लोराईड फ्लोअरचा वापर ढगांच्या बीजनासाठी केला जात असे.

उच्च-गती इंटरनेटवर प्रवेश

संदर्भ

- शहरी केंद्रांमध्ये 5G कव्हेरेज पसरवण्यात दूरसंचार ऑपरेटर्सच्या प्रगतीचे पंतप्रधानांनी कौतुक केले आणि म्हटले की, भारतातील 80% शहरी लोकसंख्येला आता हाय-स्पीड तंत्रज्ञानाचा उपयोग झाला आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे

- 5G लॉंच झाल्याच्या एका वर्षात, भारतात सुमारे 4 लाख 5G बेस स्टेशन तयार केले गेले आहेत
- भारत इलेक्ट्रॉनिक्स उत्पादनात सुमारे ₹2 लाख कोटींची निर्यात करत आहे
- भारत केवळ भारतात 5G चा झपाट्याने विस्तार करत नाही, तर 6G क्षेत्रात आघाडीवर होण्याच्या दिशेने वाटचाल करत आहे.

पोलीस ठाण्यांमध्ये डीएनए यंत्रणा बसवणे

संदर्भ

- एप्रिल 2022 मध्ये, गुन्हेगारी प्रक्रिया (ओळख) कायदा (CrPI) संसदेने मंजूर केला.
- हा कायदा पोलीस आणि केंद्रीय तपास यंत्रणांना अटक केलेल्या व्यक्तींच्या डोळ्यातील पडदा आणि बुबुळ स्कॅनसह भौतिक आणि जैविक नमुने गोळा करणे, संग्रहित करणे आणि त्यांचे विश्लेषण करण्यास सक्षम करतो.

NAFIS बद्दल

- नॅशनल ऑटोमेटेड फिंगरप्रिंट आयडेंटिफिकेशन सिस्टम (NAFIS) द्वारे बोटांचे ठसे रेकॉर्ड करण्यासाठी राज्यभरातील पोलीसांना प्रशिक्षण देण्यात आले आहे.

●NAFIS NCRB अंतर्गत आहे

- हा एक वेगळा प्रकल्प आहे जो 2022 मध्ये लॉंच झाला होता.
- हे पोलीसांनी अटक केलेल्या सर्व संशयितांना दहा-अंकी नॅशनल फिंगरप्रिंट क्रमांक (NFN) नियुक्त करते.
- राज्य पोलीसांचा स्वतःचा फिंगरप्रिंट डेटाबेस आहे.
- NAFIS डेटा एका सामान्य प्लॅटफॉर्मवर एकत्रित करते, ज्यामुळे पोलीसांना गुन्हाच्या ठिकाणाहून उचललेल्या फिंगरप्रिंट इंप्रेसनशी जुळण्यासाठी देशभरात शोध घेण्यास सक्षम करते.

हिमोग्लोबिनचा वापर केवळ रक्तात होत नाही, असे शास्त्रज्ञांनी शोधून काढले

संदर्भ

- हिमोग्लोबिन एकट्या RBC द्वारे वापरले जात नाही हे एका नवीन आणि निर्विवाद शोधाने उघड केले आहे.
- नेचरमध्ये प्रकाशित केलेल्या अभ्यासात, चीनमधील शास्त्रज्ञांनी नोंदवले आहे की कोंड्रोसाइट्स - उपास्थि बनवणाऱ्या पेशी, हाडांमधील जोडणारे ऊतक - देखील हिमोग्लोबिन बनवतात आणि त्यांच्या अस्तित्वासाठी त्यावर अवलंबून असतात.

महत्त्वाचे मुद्दे

- शास्त्रज्ञांनी या ब्लॉक्सला हिमोग्लोबिन बॉडी किंवा हेडी म्हटले.
- कूर्चामध्ये कार्यात्मक हिमोग्लोबिनचा शोध देखील काही संयुक्त रोगांमध्ये भूमिका बजावण्याची शक्यता निर्माण करतो.

ट्रॅफिक कोलिजन अवॉयडन्स सिस्टम (TCAS)- कवच

संदर्भ

- आंध्र प्रदेशातील दक्षिण भारतातील विझियानगरम जिल्ह्यात दोन प्रवासी गाड्यांमधील प्राणघातक टक्कर ज्यामध्ये 14 लोकांचा मृत्यू झाला आणि पन्नास लोक जखमी झाले, जर ट्रॅफिक कोलिजन अवॉयडन्स सिस्टम (TCAS) असल्या तर ते टाळता आले असते.

TCAS कवच बद्दल -

- कवच ही टक्करविरोधी वैशिष्ट्यांसह कॅब सिग्नलिंग ट्रेन कंट्रोल सिस्टम आहे.
- सोप्या भाषेत सांगायचे तर, ते विद्यमान सिग्नलिंग सिस्टमवर वॉचडॉगची भूमिका बजावते.
- हे भारतीय रेल्वे संशोधन डिझाइन आणि मानक संघटना (RDSO) द्वारे 2012 पासून 10 वर्षांच्या कालावधीत विकसित केले गेले.
- 'रेड सिग्नल' लक्षात न आल्यास लोको पायलटला इशारा देण्यासाठी कवचची रचना केली गेली आहे आणि थांबण्याऐवजी तो सिग्नल ओव्हरशूट करणार आहे.
- लोकोपायलटच्या डिस्प्लेवर इशारे दिल्यानंतर, जर पायलटने ताशी 15 किलोमीटरपेक्षा कमी वेग कमी केला नाही, तर कवच प्रणाली ट्रेनला थांबवण्यासाठी आपोआप ब्रेक लावते.

NICED मुळे औषध-प्रतिरोधक H. pylori चा त्वरित शोध घेणे शक्य होते

संदर्भ

- हेलीकोबॅक्टर पायलोरी (H. pylori) बॅक्टेरियाच्या एका लहान प्रदेशाची दोन-चरण पीसीआर-आधारित तपासणी एच. पायलोरी संसर्ग शोधण्यात मदत करू शकते आणि सहा-सात तासांत क्लेरिथ्रोमाइसिन-प्रतिरोधक बॅक्टेरिया आणि जे औषध-संवेदनशील आहेत ते देखील ओळखू शकतात.
- नॅशनल इन्स्टिट्यूट ऑफ कॉलरा अँड एन्टेरिक डिसीजेस (ICMR-NICED), कोलकाता येथील संशोधकांच्या टीमने हे विकसित केले आहे.

संदर्भ

- हाय एनर्जी L1 ऑर्बिटिंग एक्स-रे स्पेक्ट्रोमीटर (HEL10S) पेलोड, आदित्य-L1 अंतराळयानाने, सौर ज्वाळांची पहिली झलक टिपली आहे.

आदित्य L1 बदल

- आदित्य L1 मोहिमेचा उद्देश सूर्याच्या कोरोना, क्रोमोस्फियर आणि फोटोस्फियरचा अभ्यास करणे आहे.
- याशिवाय, ते सूर्यापासून निघणाऱ्या कणांच्या प्रवाहाचा आणि चुंबकीय क्षेत्राच्या सामर्थ्याच्या फरकाचा अभ्यास करेल.

सेल्फ सस्टेनेबल एनर्जी बिल्डिंग्स (SSEB)

संदर्भ

- श्री अमित शाह यांनी कठीण भागात असलेल्या BOPs (बॉर्डर ऑब्झर्व्हेशन पोस्ट्स) येथे भाजीपाला, औषधे आणि इतर जीवनावश्यक वस्तूंच्या पुरवठ्यासाठी सैनिक आणि ड्रोनसाठी सेल्फ सस्टेनेबल एनर्जी बिल्डिंग्स (SSEB) चे अक्षरशः उद्घाटन केले.
- त्यांनी ITBP च्या 147 शाहीदांवर एक फ्लिप बुकही लॉन्च केला.

बदल

- सेल्फ सस्टेनेबल एनर्जी बिल्डिंग (SSEB) थंड वाळवंटात 17,000 फूट उंचीवर बांधली गेली आहे.
- ही इमारत स्वावलंबी भारताचे प्रतीक बनेल.

एआय-चालित रसायनशास्त्रज्ञ मंगळाच्या उल्कापिंडापासून ऑक्सिजन तयार करतात

संदर्भ

- मंगळावर सापडलेल्या उल्कापिंडापासून ऑक्सिजन निर्माण करणारी सामग्री रोबोटिक आर्टिफिशियल इंटेलिजेंस (AI)-केमिस्ट वापरून तयार करण्यात आली आहे.
- नेचरसिंथेसिसमध्ये प्रकाशित केलेले संशोधन, ऑक्सिजन निर्माण करण्याच्या संकल्पनेचा पुरावा प्रदान करते आणि मंगळावर भविष्यातील मानव मोहिमांवर परिणाम होऊ शकतो.

महत्त्वाचे मुद्दे

- उल्कापिंडांच्या पाच वेगवेगळ्या श्रेणी निवडल्या गेल्या, ज्या मंगळावर आल्या आहेत किंवा अस्तित्वात असल्याची पुष्टी झाली आहे, ज्यांचे रोबोटिक एआय-केमिस्टने विश्लेषण केले आहे.
- मंगळावरील पाण्याचे अलीकडील पुरावे आणि ग्रहावर सापडलेल्या उल्कापिंडांच्या मूलभूत रचनेचे विश्लेषण मंगळावरील संसाधनांचा वापर करून उत्प्रेरक बनवण्याची संधी देऊ शकतात.

नासा, इस्रो संयुक्त अवकाश मोहिमेची तयारी करत आहेत

संदर्भ

- NASA-ISRO सिंथेटिक अपर्चर रडार (NISAR) 2024 च्या पहिल्या तिमाहीत काही चाचण्या, विशेषतः कंपनीशी संबंधित चाचण्यांनंतर प्रक्षेपित होणार आहे.

निसार बदल:

- NISAR ही NASA आणि ISRO द्वारे संयुक्तपणे विकसित केलेली लो अर्थ ऑर्बिट (LEO) वेधशाळा आहे.
- हा SUV आकाराचा उपग्रह आहे ज्याचे वजन 2,800 किलोग्रॅम आहे.
- यात एल-बँड आणि एस-बँड सिंथेटिक अपर्चर रडार (SAR) दोन्ही उपकरणे आहेत, ज्यामुळे तो ड्युअल-फ्रिक्वेंसी इमेजिंग रडार उपग्रह बनतो.
- आपल्या ग्रहाच्या पृष्ठभागावरील बदल मोजण्यासाठी दोन भिन्न रडार फ्रिक्वेंसी (एल-बँड आणि एस-बँड) वापरणारी NISAR ही पहिली उपग्रह मोहिम असेल.
- SAR ढगांमध्ये प्रवेश करण्यास सक्षम आहे आणि हवामानाची पर्वा न करता दिवसरात्र डेटा गोळा करू शकतो.
- NASA ने L-band रडार, GPS, डेटा संग्रहित करण्यासाठी उच्च-क्षमतेचा सॉलिड-स्टेट रेकॉर्डर आणि एक पेलोड डेटा उपप्रणाली प्रदान केली आहे. इस्रोने एस-बँड रडार, जीएसएलव्ही प्रक्षेपण प्रणाली आणि अवकाशयान प्रदान केले आहेत.
- यामध्ये सोन्याचा मुलामा असलेल्या वायरच्या जाळीने बनवलेला एक मोठा 39-फूट स्थिर अँटेना रिफ्लेक्टर देखील आहे ज्याचा उपयोग "इन्स्ट्रुमेंट स्ट्रक्चरवर वरच्या दिशेने फीडद्वारे उत्सर्जित आणि प्राप्त झालेल्या रडार सिग्नलवर लक्ष केंद्रित करण्यासाठी केला जाईल.
- हे पृथ्वीच्या बदलत्या परिसंस्था, गतिमान पृष्ठभाग आणि बर्फाचे माप मोजेल, बायोमास, नैसर्गिक धोके, समुद्र पातळी वाढ आणि भूजल याबद्दल माहिती प्रदान करेल.
- NISAR पृथ्वीच्या जमिनीचे आणि बर्फाच्छादित पृष्ठभागांचे जागतिक स्तरावर 12 दिवसांच्या चढत्या आणि उतरत्या मार्गांवर नियमितपणे निरीक्षण करेल.

चिमेरास - बहुविध जीनोटाइप आणि कदाचित मानवी अवयवांचे यजमान

संदर्भ

- सध्या एकट्या भारतात 3 लाखांहून अधिक लोक अवयव प्रत्यारोपणाच्या प्रतीक्षेत आहेत; जागतिक आकडा खूप जास्त आहे, दृष्टीक्षेपात कोणताही दिलासा नाही.
- अवयवदान करणाऱ्यांची संख्या आणि प्राप्त करणाऱ्यांच्या संख्येत चिंताजनक असमानता आहे
- प्राण्यांच्या इन्सुलिनचा यशस्वी वापर आणि मानवी शस्त्रक्रियांमध्ये प्राण्यांच्या हृदयाच्या झडपांचा अलीकडील वापर यामुळे मानवी जीवन वाचले आहे.
- संशोधकांनी प्रेरित प्लुरिपोटेंट स्टेम सेल (iPSCs) तंत्रज्ञानातील प्रगतीचा वापर करून प्राण्यांच्या शरीरात संपूर्ण मानवी अवयव वाढवण्याचा प्रयत्न केला आहे.
- त्याच वेळी, या क्षेत्रामध्ये विवाद सुरूच आहे, त्यातील बहुतेक प्राणी भ्रूणांमध्ये मानवी iPSCs चा वापर आणि चिमेरिक प्राण्यांच्या निर्मितीवर केंद्रित आहे, ज्याचे परिणाम आम्हाला अद्याप पूर्णपणे समजले नाहीत.

महत्त्वाचे मुद्दे

- अनुवांशिक चिमारा हा एकापेक्षा जास्त अनुवांशिक मेकअपच्या पेशींनी बनलेला एक जीव आहे.
- मानवी-डुक्कर चिमेरास योग्य आकाराचे, शरीरशास्त्र आणि शरीरविज्ञानाचे मानवी अवयव 'उत्पादन' करू शकतील अशा मॉडेल सिस्टम विकसित करण्यासाठी प्रयोगशाळेच्या सेटिंग्जमध्ये प्रवृत्त केले गेले आहेत.
- सेलमध्ये प्रकाशित केलेल्या अभ्यासात, शास्त्रज्ञांनी मानवेतर प्राइमेट्समध्ये जिवंत चिमेराची यशस्वी निर्मिती केल्याचा अहवाल दिला आहे - प्रजाती उत्क्रांतीदृष्ट्या मानवाच्या जवळ आहेत.
- जिवंत अर्भक चिमेरिक माकडाची निर्मिती करण्यात वैज्ञानिकांना प्रथमच यश आले आहे.

प्रेरित प्लुरिपोटेंट स्टेम सेल्स (iPSCs)

- प्रेरित प्लुरिपोटेंट स्टेम सेल्स (iPSCs) या प्रौढ पेशी आहेत ज्यांना अनुवांशिकरित्या भ्रूण स्टेम सेल-सारख्या अवस्थेमध्ये जनुक आणि भ्रूण स्टेम पेशींचे परिभाषित गुणधर्म राखण्यासाठी महत्त्वाचे घटक व्यक्त करण्यास भाग पाडून पुनर्प्रोग्राम केले गेले आहेत.
- जरी अतिरिक्त संशोधन आवश्यक असले तरी, iPSC हे औषध विकास आणि रोगांचे मॉडेलिंगसाठी आधीपासूनच उपयुक्त साधने आहेत आणि शास्त्रज्ञांना प्रत्यारोपणाच्या औषधांमध्ये त्यांचा वापर करण्याची आशा आहे.

पुरस्कार बातम्या

लेखिका नंदिनी दास यांनी 2023 चा ब्रिटिश अकादमी पुस्तक पुरस्कार जिंकला

संदर्भ

- भारतीय वंशाच्या लेखिका नंदिनी दास यांना 2023 च्या ब्रिटिश अकादमी पुस्तक पुरस्काराच्या विजेत्या म्हणून घोषित करण्यात आले आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे

- कोर्टिंग इंडिया: इंग्लंड, मुघल इंडिया अँड द ओरिजिन ऑफ एम्पायर या पुस्तकासाठी तिला हे पारितोषिक मिळाले आहे.
- ब्रिटिश अकादमी पुस्तक पारितोषिक, पूर्वी नायेफ अल-रोधन पुरस्कार म्हणून ओळखले जात होते, 2013 मध्ये कठोरता प्रदर्शित करणाऱ्या नॉन-फिक्शनच्या सर्वोत्कृष्ट कामांना बक्षीस देण्यासाठी आणि साजरा करण्यासाठी स्थापन करण्यात आले होते.

54 वा IFFI

- 54 वा भारतीय आंतरराष्ट्रीय चित्रपट महोत्सव (IFFI) 20 ते 28 नोव्हेंबर 2023 या कालावधीत गोव्यात होणार आहे.
- माहिती आणि प्रसारण मंत्रालय, भारत सरकार, राष्ट्रीय चित्रपट विकास महामंडळ (NFDC) मार्फत, गोवा राज्य सरकारसह त्यांच्या एन्टरटेनमेंट सोसायटी ऑफ गोवा (ESG) द्वारे संयुक्तपणे महोत्सवाचे आयोजन करत आहे.

महोत्सवात हे समाविष्ट असेल:

- केंद्रीय मंत्री अनुराग ठाकूर यांनी केलेली घोषणा की भारताचा मीडिया आणि मनोरंजन उद्योग जागतिक स्तरावर 5 व्या क्रमांकावर आहे, जो दरवर्षी 20% वाढत आहे.

तुम्हाला माहीत आहे का?

- या महोत्सवाची थीम "सेलिब्रेट द जॉय ऑफ सिनेमा" अशी आहे.
- ही थीम सिनेमा लोकांच्या आयुष्यात आणणारा अफाट आनंद, उत्साह आणि प्रेरणा हायलाइट करते.
- सिनेमा, कला, बाजरी, कापड आणि भारतीय स्क्रिप्टच्या लेन्सद्वारे भारतीय संस्कृतीची विविधता आणि समृद्धता प्रदर्शित करणे हे त्याचे उद्दिष्ट आहे. पोस्टरवर लंच बॉक्स, आरआरआर, मणिकर्णिका, कांतारा, तान्हाजी यांसारख्या अनेक भारतीय चित्रपटांचे स्टिल पाहिले जाऊ शकतात.
- 54 व्या आंतरराष्ट्रीय चित्रपट महोत्सवाच्या पोस्टरची संकल्पना एका मोराच्या मध्यवर्ती आकृतिबंधाभोवती फिरते, ज्याभोवती प्रतिष्ठित भारतीय सिनेमा, कला, बाजरी, कापड आणि भारतीय स्क्रिप्टचे आकर्षक प्रतिनिधित्व आहे.
- ही दृश्यास्पद रचना सिनेमाचा आनंद आणि जादू कॅप्चर करते आणि प्रेक्षकांना भारताचा विविध सांस्कृतिक वारसा साजरा करण्यासाठी आमंत्रित करते.
- IFFI यावेळी "सर्वोत्कृष्ट वेब सिरीज (OTT) पुरस्कार" सादर करत आहे.

मुख्य तथ्ये:

- सत्यजित रे जीवनगौरव पुरस्कार: मायकेल डग्लस भारतीय पॅनोरमा:
- IFFI चा हा विभाग भारतातील 25 फीचर फिल्म आणि

20 नॉन फीचर फिल्मस हायलाइट करेल.

- फीचर विभागातील ओपनिंग फिल्म मल्याळम फिल्म "अट्टम" आहे, तर नॉन फीचर विभागात मणिपूरमधील "अँड्रो झीम्स" आहे.

मिस युनिव्हर्स 2023 चा मुकुट निकारागुआन शेयनिस पॅलासिओसने जिंकला

संदर्भ

- या वर्षी एल साल्वाडोर येथे झालेल्या तमाशाच्या 72 व्या आवृत्तीत निकारागुआच्या शेयनिस पॅलासिओसला मिस युनिव्हर्स 2023 चा मुकुट देण्यात आला.
- पॅलासिओसला युनायटेड स्टेट्समधील तिच्या पूर्ववर्ती आर'बोनी गॅब्रिएलकडून मुकुट आणि सॅश मिळाला.
- मिस इंडिया श्वेता शारदा हिने टॉप 20 स्पर्धकांच्या यादीत स्थान मिळवले होते.

क्रीडा बातम्या

अखिल भारतीय फुटबॉल महासंघ (AIFF)

- अखिल भारतीय फुटबॉल महासंघ (AIFF) ही भारतातील फुटबॉलची राष्ट्रीय प्रशासकीय संस्था आहे.
- अध्यक्ष :** कल्याण चौबे
- मुख्यालय:** नवी दिल्ली
- स्थापना:** 23 जून 1937
- उपकंपनी:** भारतीय फुटबॉल संघटना, अधिक
- पालक संस्था:** दक्षिण आशियाई फुटबॉल महासंघ.
- हे FIFA चे सदस्य आहे, फुटबॉलची आंतरराष्ट्रीय प्रशासकीय संस्था आणि आशियाई फुटबॉल महासंघ आणि दक्षिण आशियाई फुटबॉल महासंघाशी संलग्न आहे.
- हे भारत सरकारच्या युवा व्यवहार आणि क्रीडा मंत्रालयाशी संलग्न आहे.
- AIFF भारतातील सर्व राष्ट्रीय स्तरावरील फुटबॉल स्पर्धा आणि लीगचे व्यवस्थापन, मंजुरी, आयोजन, वेळापत्रक आणि संचालन करते.

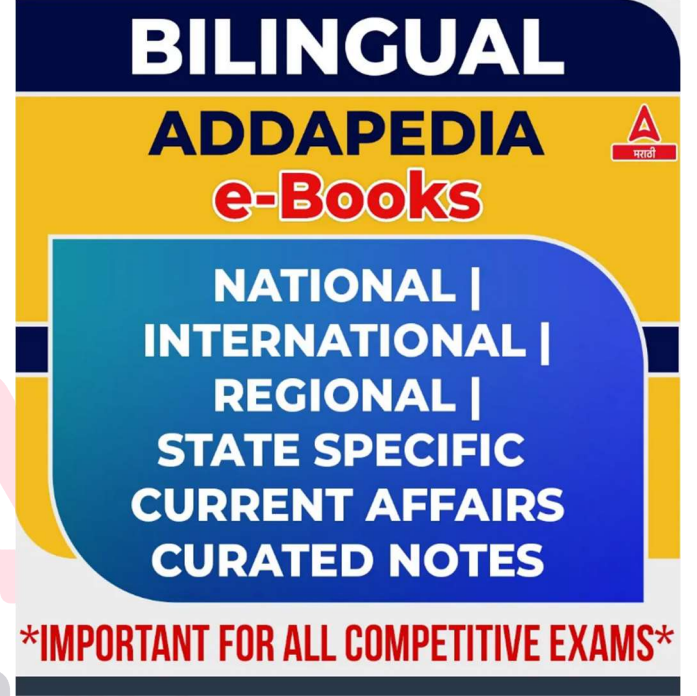
अडवाणींनी 26 व्यांदा विश्वविजेतेपद पटकावले

संदर्भ

- भारतीय क्यूईस्ट पंकज अडवाणीने अंतिम फेरीत देशबांधव सौरव कोठारीचा पराभव करत तब्बल 26 व्यांदा **IBSF** वर्ल्ड बिलियर्ड्स चॅम्पियनशिपचे विजेतेपद पटकावले.
- 2018** च्या विश्वविजेत्या कोठारीला **1000-416** ने पराभूत करण्यासाठी अडवाणीने गतवर्षीच्या कालालंपूर येथे झालेल्या विजेतेपदाच्या लढतीत बाजी मारली.

IBSF वर्ल्ड बिलियर्ड्स चॅम्पियनशिप बद्दल

- IBSF जागतिक बिलियर्ड्स चॅम्पियनशिप (पूर्वी जागतिक हौशी बिलियर्ड्स चॅम्पियनशिप म्हणून ओळखली जात होती) ही इंग्रजी बिलियर्ड्स खेळासाठी प्रमुख, आंतरराष्ट्रीय, गैर-व्यावसायिक स्पर्धा आहे.
- 1951 पासून काही प्रमाणात डेटिंगचा, 1973 पासून आंतरराष्ट्रीय बिलियर्ड्स आणि स्क्रूकर फेडरेशनने या कार्यक्रमाला मंजुरी दिली आहे.

संरक्षण बातम्या

सशस्त्र दलांमध्ये महिलांसाठी सुट्ट्याचा लाभ

संदर्भ

- महिला सैनिक, खलाशी आणि हवाई योद्धा यांना अधिकाऱ्यांच्या बरोबरीने मातृत्व, बालसंगोपन आणि मूल दत्तक रजा देण्याच्या प्रस्तावाला संरक्षण मंत्र्यांनी मंजुरी दिली आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे

- हे पाऊल सशस्त्र दलातील सर्व महिलांच्या "सर्वसमावेशक सहभाग" च्या दृष्टीकोनाशी सुसंगत होते, मग त्यांची श्रेणी काहीही असो.
- सध्या महिला अधिकाऱ्यांना जास्तीत जास्त दोन मुलांसाठी प्रत्येक मुलासाठी पूर्ण वेतनासह 180 दिवसांची प्रसूती रजा मिळते.
- एकूण सेवा करिअरमध्ये (मुलाचे वय 18 वर्षांपेक्षा कमी असल्याच्या अधीन) महिला अधिकाऱ्यांना 360 दिवसांची बालसंगोपन रजा दिली जाते.
- 180 दिवसांची मूल दत्तक रजा एक वर्षांपेक्षा कमी वयाचे मूल दत्तक घेतल्याच्या तारखेनंतर दिली जाते.

रशियाने पाणबुडीतून आण्विक-सक्षम बॅलिस्टिक

क्षेपणास्त्राची चाचणी केली

- रशियाने त्याच्या एका पाणबुडीतून अण्वस्त्र वाहून नेण्यास सक्षम असलेल्या आंतरखंडीय बॅलिस्टिक क्षेपणास्त्राची यशस्वी चाचणी घेतली.
- "बुलावा" क्षेपणास्त्राचे प्रक्षेपण रशियाने अणुचाचणी बंदी कराराची मान्यता रद्द केल्यापासून आण्विक वक्तृत्व वाढवताना केले आहे.

अणुचाचणी बंदी कराराबद्दल

- सर्वसमावेशक चाचणी बंदी करार जगात कोठेही "कोणत्याही अण्वस्त्र चाचणीचा स्फोट किंवा इतर कोणताही अणुस्फोट" प्रतिबंधित करते.
- हा करार सप्टेंबर 1996 मध्ये स्वाक्षरीसाठी खुला करण्यात आला आणि 187 राष्ट्रांनी स्वाक्षरी केली आणि 178 ने त्याला मान्यता दिली.
- भारत, चीन, पाकिस्तान, उत्तर कोरिया, इस्रायल, इराण, इजिप्त आणि युनायटेड स्टेट्स: भारत, चीन, पाकिस्तान, उत्तर कोरिया, इस्रायल, इराण, इजिप्त आणि युनायटेड स्टेट्स या 44 विशिष्ट राष्ट्रांद्वारे मंजूर होईपर्यंत हा करार औपचारिकपणे अंमलात येऊ शकत नाही.
- त्याच्या तरतुदींच्या पालनाची पडताळणी करण्यासाठी, संधि देखरेख सुविधांचे जागतिक नेटवर्क स्थापित करते आणि संशयास्पद घटनांची ऑन-साइट तपासणी करण्याची परवानगी देते.
- CTBT च्या समाप्तीपासून आणि स्वाक्षरीसाठी उघडल्यापासून, अणु चाचणी निषिद्ध बनली आहे.
- आज, भारत, इस्रायल आणि पाकिस्तानसह ज्या अण्वस्त्रधारी राज्यांनी CTBT वर स्वाक्षरी केली नाही किंवा त्याला मान्यता दिली नाही, तेही अणुचाचणी स्थगिती पाळतात.
- या शतकात केवळ एका देशाने अणुचाचणी स्फोट केले आहेत आणि त्या देशाने-उत्तर कोरियाने 2017 मध्ये आण्विक चाचणी थांबवली आहे.
- जरी CTBT औपचारिकपणे अंमलात आलेला नसला तरी, या कराराने, त्याचे प्राथमिक उद्दिष्ट साध्य केले आहे: अण्वस्त्र चाचणी स्फोट समाप्त करणे.

IL-38 चे डी-इंडक्शन

संदर्भ

- IL-38 विमानाचे डी-इंडक्शन नुकतेच करण्यात आले.
- मध्यम पल्ल्याच्या सागरी गस्ती विमानातील (एमपीए) सी-295 विमाने भविष्यात आपली भूमिका घेऊ शकतात.

IL-38 बद्दल

- IL-38 हे एक सागरी टोपण विमान आहे जे 1977 मध्ये भारतीय नौदलात दाखल झाले होते आणि जवळपास 44 वर्षांच्या सेवा जीवनात ते एक जबरदस्त हवाई मालमत्ता राहिले.
- IL 38 विमानाच्या समावेशानेच नौदलाने लांब पल्ल्याच्या

अँटी-सबमरीन शोध आणि स्ट्राइक, अँटी-शिपिंग स्ट्राइक, इलेक्ट्रॉनिक सिग्नल इंटेलिजेंस आणि दूरस्थ SAR यासह एअरबोर्न लॉंग रेंज मेरीटाईम रिकॉनिसन्स (LRMR) च्या रिंगणात प्रवेश केला.

- IL 38 हे सर्व-हवामानातील विमान आहे ज्यामध्ये दीर्घ सहनशक्ती आणि लक्षणीय ऑपरेटिंग रेंज आहे. सुमारे 10,000 तास ऑपरेशनल फ्लाइंग घडवून आणले.

बांगोसागर-23

बद्दल:

- हा एक वार्षिक नौदल सराव आहे ज्याचा उद्देश भारत आणि बांगलादेश दरम्यान सागरी सरावांच्या विस्तृत स्पेक्ट्रमद्वारे उच्च प्रमाणात आंतरकार्यक्षमता आणि संयुक्त ऑपरेशनल कौशल्ये विकसित करणे आहे.
- भारतीय नौदलाची जहाजे कुठार, किल्टन आणि मेरीटाईम पेट्रोल एअरक्राफ्ट (एमपीए) डॉर्नियर या सरावात सहभागी झाली होती.
- INS कुठार हे स्वदेशी बनावटीचे गाईडेड मिसाईल कार्वेट आहे.
- INS किल्टन ही स्वदेशी बनावटीची पाणबुडीविरोधी कार्वेट आहे.
- दोन्ही जहाजे विशाखापट्टणम येथील भारतीय नौदलाच्या ईस्टर्न फ्लीटचा भाग आहेत.

राजनाथ जकार्ता येथे संरक्षण मंत्र्यांच्या बैठकीला उपस्थित राहणार आहेत

संदर्भ

- संरक्षण मंत्री राजनाथ सिंह दक्षिण पूर्व आशियाई राष्ट्रांच्या (ASEAN) 10 व्या संघटनेच्या संरक्षण मंत्र्यांच्या बैठक-प्लस (ADMM-Plus) मध्ये उपस्थित राहण्यासाठी जकार्ताला अधिकृत भेट देतील आणि प्रादेशिक आणि आंतरराष्ट्रीय सुरक्षा मुद्द्यांवर मंचाला संबोधित करतील.

महत्त्वाचे मुद्दे

- ADMM-Plus चे अध्यक्ष म्हणून इंडोनेशिया या बैठकीचे आयोजन करत आहे.
- ADMM ही ASEAN मधील सर्वोच्च संरक्षण सल्लागार आणि सहकारी यंत्रणा आहे.
- ADMM-Plus हे ASEAN सदस्य-राज्ये, ब्रुनेई, कंबोडिया, इंडोनेशिया, लाओ PDR, मलेशिया, म्यानमार, फिलीपिन्स, सिंगापूर, थायलंड आणि व्हिएतनाम आणि त्याचे आठ संवाद भागीदार, भारत, अमेरिका, चीन, रशिया यांचे व्यासपीठ आहे. , जपान, दक्षिण कोरिया, ऑस्ट्रेलिया आणि न्यूझीलंड.
- ते सुरक्षा आणि संरक्षण सहकार्य मजबूत करण्यासाठी आहे.

- भारत 1992 मध्ये ASEAN चा संवाद भागीदार बनला आणि 12 ऑक्टोबर 2010 रोजी व्हिएतनाममधील हनोई येथे उद्घाटन ADMM-Plus आयोजित करण्यात आले.
- 2017 पासून, ASEAN आणि Plus देशांमधील सहकार्य वाढवण्यासाठी ADMM-Plus मंत्री दरवर्षी बैठक घेत आहेत.

प्रस्तावित फौजदारी संहिता संरक्षण कर्मचाऱ्यांना अधिक प्रतिकारशक्ती देते

संदर्भ

- भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता (BNSS) विधेयक, 2023, फौजदारी प्रक्रिया संहिता (CrPC) च्या जागी अपेक्षित आहे, सशस्त्र दलाच्या कर्मचाऱ्यांना आणखी प्रतिकारशक्ती प्रदान करते.

महत्त्वाचे मुद्दे

- उद्देश: BNSS विधेयक, 2023, विद्यमान फौजदारी प्रक्रिया संहिता (CrPC) बदलण्याचा हेतू आहे.
- सशस्त्र दलांना प्रतिकारशक्ती: हे सशस्त्र दलातील जवानांना अतिरिक्त प्रतिकारशक्ती प्रदान करते.
- कायदेशीर कारवाईसाठी मंजूरी: विधेयकात असे नमूद केले आहे की कर्तव्याच्या ओळीत केलेल्या कृत्यांसाठी केंद्र किंवा राज्य सरकारच्या परवानगीशिवाय सशस्त्र दलाच्या कर्मचाऱ्यांवर कोणताही गुन्हा नोंदविला जाऊ शकत नाही.
- AFSPA शी संबंध: ही तरतूद सशस्त्र दल विशेष अधिकार कायदा (AFSPA) व्यतिरिक्त आहे, जी आधीच अशांत भागात सशस्त्र दलांना महत्त्वपूर्ण अधिकार प्रदान करते.
- AFSPA अधिकार: AFSPA अंतर्गत, सशस्त्र दलांना कायद्याचे उल्लंघन करणाऱ्या व्यक्तींना अटक करण्याचा किंवा ठार मारण्याचा, वॉरंटलेस शोध घेण्याचा अधिकार आहे आणि केंद्र सरकारच्या परवानगीशिवाय त्यांना खटला आणि कायदेशीर खटल्यापासून संरक्षण दिले जाते.
- AFSPA अर्ज: सध्या, AFSPA आसाम, अरुणाचल प्रदेश, नागालँड, मणिपूर आणि संपूर्ण जम्मू आणि काश्मीरच्या काही भागांमध्ये लागू आहे.

महत्त्वाचे दिवस

राष्ट्रीय कर्करोग जागरूकता दिवस

- 2014 पासून भारतात दरवर्षी 7 नोव्हेंबर रोजी राष्ट्रीय कर्करोग जागरूकता दिवस पाळला जातो ज्यामुळे कर्करोग लवकर ओळखणे, प्रतिबंध करणे आणि उपचारांबद्दल जनजागृती निर्माण केली जाते.
- जागतिक कर्करोग दिन 2022-2024 ची थीम क्लोज द केअर गॅप आहे.

राष्ट्रीय विधी सेवा दिवस

- दरवर्षी 9 नोव्हेंबर रोजी, भारत विधी सेवा प्राधिकरण कायदा 1987 स्वीकारण्यासाठी राष्ट्रीय विधी सेवा दिन पाळतो, जो 1995 मध्ये त्याच तारखेला अधिकृतपणे लागू करण्यात आला होता.
- राष्ट्रीय विधी सेवा दिवस 2023 ची थीम 'सर्वांसाठी न्याय प्रवेश: कायदेशीर जागरूकताद्वारे उपेक्षितांना सक्षम बनवणे' आहे.
- ही थीम कायदेशीर संसाधने आणि ज्ञानात समान प्रवेश प्रदान करण्याच्या महत्त्वावर जोर देते, विशेषत: जे वंचित आणि उपेक्षित आहेत त्यांना.

जागतिक जीवमंडल राखीव दिवस

महत्त्वाचे मुद्दे:

- हा दिवस जैवविविधतेचे संरक्षण आणि शाश्वत विकासाला चालना देण्यासाठी बायोस्फियर रिझर्व्हीची भूमिका साजरा करतो.
- UNESCO द्वारे 2022 मध्ये स्थापित, दरवर्षी 3 नोव्हेंबर रोजी साजरा केला जाईल.
- जागरूकता वाढवणे, सर्वोत्तम पद्धती सामायिक करणे आणि वर्ल्ड नेटवर्क ऑफ बायोस्फीअर रिझर्व्हज (WNBR) च्या यशांचे प्रदर्शन करणे हे उद्दिष्ट आहे.
- 2023 ची थीम #ItsAboutLife होती.

शिशु संरक्षण दिवस

- दरवर्षी 7 नोव्हेंबर रोजी शिशु संरक्षण दिन साजरा केला जातो
- शिशु संरक्षण दिन 2023 ची थीम 'प्रत्येक बालकाचा वाढण्याचा अधिकार सुनिश्चित करणे' आहे.
- हा वार्षिक उत्सव बालमृत्यूच्या संवेदनशील विषयावर जागरूकता निर्माण करण्यावर केंद्रित आहे.

निधन बातम्या

भारतीय रिझर्व्ह बँकेचे माजी गव्हर्नर एस. वेंकितारामन

संदर्भ

- भारतीय रिझर्व्ह बँकेचे (RBI) माजी गव्हर्नर एस. वेंकितारामन यांचे निधन.

बद्दल

- 28 जानेवारी 1931 रोजी पुदुकोट्टई जिल्ह्यातील तिरुमयम येथे जन्मलेल्या वेंकितारामन यांनी तिरुवनंतपुरम येथील विद्यापीठ महाविद्यालयातून भौतिकशास्त्रात पदव्युत्तर पदवी प्राप्त केली.
- 1953 मध्ये भारतीय प्रशासकीय सेवेत (IAS) रुजू झाल्यानंतर, त्यांनी 1968 मध्ये यू.एस.मधील कार्नेगी मेलॉन विद्यापीठातून व्यवस्थापनात पदव्युत्तर पदवी देखील प्राप्त केली.
- IAS च्या तामिळनाडू केडरशी संबंधित, वेंकितारामन यांची डिसेंबर 1990 मध्ये RBI गव्हर्नर म्हणून नियुक्ती

करण्यात आली जेव्हा अर्थव्यवस्थेत पेमेंट संतुलनाचे संकट निर्माण झाले होते.

विविध बातम्या

निवडणूक रोखे

संदर्भ

- इलेक्टरल बॉन्ड्स योजनेच्या घटनात्मक वैधतेला आव्हान देणाऱ्या याचिकांवर सर्वोच्च न्यायालयाच्या पाच न्यायाधीशांच्या खंडपीठात सुनावणी सुरू आहे.

इलेक्टरल बॉन्ड्स बदल मुख्य तथ्ये

- राजकारणातील काळ्या पैशाचा प्रभाव कमी करण्यासाठी 2018 मध्ये लागू केले.
- राजकीय पक्षांना योगदान देण्यासाठी कायदेशीर आणि पारदर्शक यंत्रणा उपलब्ध करून दिली.
- देणगीदारांची ओळख गोपनीय राहते, बदला घेण्याचा धोका कमी होतो.

तुम्हाला माहित आहे का

- इलेक्टरल बॉन्ड्सबाबत टीका होत आहे कारण
- निधीच्या स्रोताबाबत पारदर्शकतेचा अभाव.
- बेकायदेशीर पैशांच्या लॉन्ड्रिंगसह संभाव्य गैरवापराबद्दल चिंता.
- अहवाल सूचित करतात की राजकीय निधीचा महत्त्वपूर्ण भाग निवडणूक रोख्यांमधून येतो.

प्रधानमंत्री गरीब कल्याण अन्न योजना (PMGKAY)

संदर्भ

- 80 कोटी भारतीयांना दरमहा 5 किलो मोफत अन्नधान्य देण्याची केंद्र सरकारची योजना, जी डिसेंबर अखेर संपणार आहे, ती आणखी पाच वर्षांसाठी वाढवण्यात येणार आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे

- प्रधानमंत्री गरीब कल्याण अन्न योजना (PMGKAY) 2020 मध्ये महामारीपासून सुटका उपाय म्हणून सुरू करण्यात आली होती, ज्यामध्ये राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा कायदांतर्गत त्यांना पात्र असलेल्या 5 किलो अनुदानित अन्नधान्याव्यतिरिक्त प्रति लाभार्थी 5 किलो मोफत अन्नधान्य उपलब्ध करून देण्यात आले.

आता ही मुदत आणखी 5 वर्षांसाठी वाढवली जात आहे.

झिका विषाणू

संदर्भ

- झिका विषाणूच्या प्रादुर्भावानंतर कर्नाटकातील पाच गावे निगराणीखाली आली आहेत.

झिका व्हायरस बदल

- हा एक मच्छर-जनित विषाणू आहे जो पहिल्यांदा 1947 मध्ये युगांडाच्या झिका जंगलात ओळखला गेला होता.
- हे प्रामुख्याने संक्रमित एडिस डासांच्या चाव्याद्वारे, विशेषतः एडिस इजिप्ती आणि एडिस अल्बोपिक्टस

यांच्या चावण्याद्वारे मानवांमध्ये पसरते.

- गर्भधारणेदरम्यान किंवा बाळाच्या जन्मादरम्यान लैंगिक संपर्क, रक्त संक्रमण आणि संक्रमित आईपासून तिच्या बाळामध्ये देखील याचा प्रसार होऊ शकतो.
- हा विषाणू संसर्ग सामान्यतः सौम्य असतो, त्यामुळे गर्भवती महिला आणि त्यांच्या बाळांवर गंभीर परिणाम होऊ शकतात.
- गर्भधारणेदरम्यान संसर्ग झाल्यास बाळामध्ये मायक्रोसेफली सारखे जन्मजात दोष तसेच इतर न्युरोलॉजिकल विकार होऊ शकतात.
- हे गुडलेन-बॅरे सिंड्रोमशी देखील जोडले गेले आहे, एक दुर्मिळ स्वयंप्रतिकार विकार ज्यामुळे स्नायू कमकुवत आणि अर्धांगवायू होऊ शकतो.
- उपचार: झिका विषाणू संसर्ग किंवा रोगासाठी कोणतेही विशिष्ट उपचार उपलब्ध नाहीत.

पार्किन्सन रोग

संदर्भ

- शास्त्रज्ञांनी वायू प्रदूषण आणि पार्किन्सन रोग यांच्यातील दुवा शोधला आहे.

बदल:

- हा एक प्रगतीशील विकार आहे जो मज्जासंस्थेवर आणि मज्जातंतूद्वारे नियंत्रित शरीराच्या भागांवर परिणाम करतो.
- लक्षणे हळूहळू सुरू होतात
- वयानुसार हा आजार होण्याचा धोका वाढतो.

लक्षणे:

- अनियंत्रित हादरे आणि हादरे
- मंद हालचाल
- समतोल अडचणी आणि अंतिम समस्या उभे राहा
- अंगात जडपणा
- बोलण्यात बदल होतो
- लेखन बदल
- स्वयंचलित हालचालींचे नुकसान

कारणे:

- जीन्स
- पर्यावरण ट्रिगर
- लेवी बॉडीजची उपस्थिती: मेंदूच्या पेशींमध्ये विशिष्ट पदार्थांचे गठ्ठे पार्किन्सन रोगाचे सूक्ष्म चिन्हक आहेत. हे लेवी बॉडी म्हणून ओळखले जातात.

पार्किन्सन रोगामध्ये पुढील अतिरिक्त समस्या देखील आहेत:

- विचार करण्यात अडचणी
- गिळण्याची समस्या
- नैराश्य आणि भावनिक बदल
- चघळण्यात समस्या
- लोकांना जलद डोळा हालचाल स्लीप बिहेवियर डिसऑर्डर देखील अनुभवतो, ज्यामध्ये स्वप्ने पाहणे

समाविष्ट असते.

- मूत्राशय समस्या
- बद्धकोष्ठता

उपचार:

- सध्या पार्किन्सन रोगावर कोणताही इलाज नाही परंतु औषधे, शस्त्रक्रिया उपचार आणि इतर उपचारांमुळे काही लक्षणे दूर होऊ शकतात.
- पार्किन्सनसाठी मुख्य थेरपी म्हणजे लेव्होडोपा-मज्जातंतू पेशी डोपामाइन तयार करण्यासाठी लेव्होडोपा वापरतात ज्यामुळे मेंदूचा कमी होत जाणारा पुरवठा पुन्हा होतो.

जगातील सर्वाधिक काळ सेवा देणारे वकील

संदर्भ

- वकील म्हणून 73 वर्षे आणि 60 दिवसांचा सराव हा गिनीज वर्ल्ड रेकॉर्ड आहे.
- पलक्कडचे ज्येष्ठ दिवाणी वकील पी.बी. मेनन यांनी जिब्राल्टरचे सरकारी वकील लुईस ट्राय यांना बाद करून तो विश्वविक्रम भारतात आणला आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे

- गिनीज वर्ल्ड रेकॉर्ड्स, दरवर्षी प्रकाशित होणारे एक ब्रिटिश संदर्भ पुस्तक आहे, ज्यामध्ये मानवी कामगिरी आणि नैसर्गिक जगाच्या टोकाच्या दोन्ही जागतिक विक्रमांची यादी केली जाते.
- हे 1955 मध्ये त्याच्या स्थापनेपासून ते 1999 पर्यंत गिनीज बुक ऑफ रेकॉर्ड म्हणून आणि मागील युनायटेड स्टेट्स आवृत्त्यांमध्ये गिनीज बुक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड म्हणून ओळखले जाते.

ई-एफआयआर

संदर्भ

- भारतीय कायदा आयोगाने अहवाल क्रमांक 282 मध्ये शिफारस केली आहे की "ज्या प्रकरणांमध्ये आरोपी ओळखला जात नाही, अशा प्रकरणांमध्ये सर्व दखलपात्र गुन्ह्यांसाठी ई-एफआयआरची नोंदणी करण्याची परवानगी असावी"

ई-एफआयआर बदल

- हे सामान्य राष्ट्रीय पोर्टल वापरून इलेक्ट्रॉनिक माध्यमांद्वारे माहिती/तक्रार प्राप्त करत आहे
- तक्रारीचे प्रत्यक्ष एफआयआरमध्ये रूपांतर करण्यासाठी तीन दिवसांच्या आत तक्रारदाराने प्रत्यक्ष स्वाक्षरी केलेली माहिती/तक्रारी मिळवणे.
- 'ई-एफआयआर' ही तक्रारदाराच्या इलेक्ट्रॉनिक स्वाक्षरीसह इलेक्ट्रॉनिक माध्यमांचा वापर करून स्वयंचलितपणे नोंदणीकृत एफआयआर नाही.
- ऑनलाइन सुविधेची केवळ मर्यादित परिणामकारकता असेल.

- प्रत्यक्ष एफआयआर नोंदवण्यापूर्वी केलेली कोणतीही चौकशी ही फौजदारी प्रक्रिया संहितेच्या खऱ्या आत्म्याने केलेली तपासणी असू शकत नाही.
- ई-एफआयआरमध्ये तक्रारदाराला पोलिस ठाण्यात जाण्याची गरज नाही; त्याऐवजी ते त्यांची तक्रार मोबाइल ॲप किंवा पोलिसांच्या ऑनलाइन नेटवर्कद्वारे नोंदवू शकतात.
- एकदा एफआयआर दाखल झाल्यानंतर नियुक्त तपास अधिकारी तक्रारदाराशी संपर्क साधतील.
- हा उपक्रम अंशतः दिल्ली, गुजरात, कर्नाटक, मध्य प्रदेश, ओडिशा, राजस्थान, उत्तर प्रदेश आणि उत्तराखंडमध्ये राबविण्यात येत आहे.

दूरच्या आकाशगंगेत विस्कळीत आयनोस्फीअरमध्ये ऊर्जा फुटली

संदर्भ

- सुमारे दोन अब्ज वर्षांपूर्वी आपल्या आकाशगंगेच्या पलीकडे असलेल्या आकाशगंगेत, एका मोठ्या ताऱ्याचा मृत्यू **सुपरनोव्हा** नावाच्या प्रचंड स्फोटात झाला ज्याने गॅमा किरणांचा प्रचंड स्फोट झाला, जे इलेक्ट्रोमॅग्नेटिक स्पेक्ट्रममधील कोणत्याही लहरींची सर्वात जास्त ऊर्जा पॅक करते.

- त्या लाटा कॉसमॉसमधून मार्गक्रमण करत गेल्या वर्षी पृथ्वीवर पोहोचल्या. या गॅमा-किरणांच्या स्फोटांमुळे, संशोधकांच्या मते, पृथ्वीच्या आयनोस्फियरमध्ये लक्षणीय गडबड झाली, ग्रहाच्या वरच्या वातावरणाचा एक थर ज्यामध्ये प्लाझ्मा नावाचे विद्युत चार्ज केलेले वायू आहेत.

आयनोस्फीअर बदल

- आयनोस्फियर हे पृथ्वीच्या पृष्ठभागापासून सुमारे 950 किमी वर स्थित आहे, अंतराळाच्या अगदी टोकापर्यंत पसरलेले आहे.

- हे अंतराळातील निर्वात आणि लोक राहत असलेले खालचे वातावरण यांच्यातील सीमारेषा तयार करण्यास मदत करते.

- **आयनोस्फियर**, जे सूर्यापासून हानिकारक अल्ट्राव्हायोलेट किरण शोषून पृथ्वीवरील जीवनाचे संरक्षण करण्यास मदत करते, अंतराळातील चुंबकीय आणि विद्युतीय परिस्थिती बदलण्यास संवेदनशील असते, सहसा सौर क्रियाकलापांशी जोडलेले असते.

SATHEE पोर्टल

संदर्भ

- इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी (IIT) आणि इतर अभियांत्रिकी महाविद्यालयांमध्ये प्रवेशासाठीची संयुक्त प्रवेश परीक्षा अवघ्या काही दिवसांवर येऊन ठेपली आहे, शिक्षण मंत्रालयाने सर्व राज्यांना इच्छुकांना नव्याने सुरू झालेल्या पोर्टल - SATHEE (स्व-मूल्यांकन चाचणी आणि प्रवेश परीक्षांसाठी मदत) वापरण्यास परीक्षेच्या तयारीसाठी प्रोत्साहित करण्यास सांगितले.)

बद्दल

- SATHEE हे विद्यार्थ्यांना मोफत उपलब्ध असलेले मुक्त शिक्षण व्यासपीठ आहे.
- ऑनलाइन कोचिंग प्लॅटफॉर्म शिक्षण मंत्रालय आणि IIT-कानपूर यांनी सुरू केले आहे.
- पोर्टल विद्यार्थ्यांशी संवाद साधण्यासाठी कृत्रिम बुद्धिमत्ता (AI) वापरते आणि प्रत्येक विद्यार्थ्यांच्या शिकण्याच्या गतीनुसार सानुकूलित केले जाऊ शकते.
- SATHEE चा एकात्मिक AI चॅटबॉट विद्यार्थ्यांना त्यांच्या शिकण्याच्या गरजा सरेखित करण्यात मदत करते
- SATHEE आयआयटी आणि ऑल इंडिया इन्स्टिट्यूट ऑफ मेडिकल सायन्सेस (AIIMS) च्या प्राध्यापक आणि विद्यार्थ्यांनी तयार केलेली व्याख्याने आणि व्हिडिओ सामग्री होस्ट करते.
- सध्या पोर्टलवर इंग्रजी, हिंदी, ओडिशा आणि तेलगूमध्ये डिजिटल शिक्षण साहित्य उपलब्ध आहे.

ब्लू डार्ट, इंडिया पोस्ट पोस्ट ऑफिसमध्ये पार्सल लॉकर ऑफर करते

संदर्भ

एक्सप्रेस लॉजिस्टिक्स प्रदाता ब्लू डार्टने इंडिया पोस्टसह भागीदारी अंतर्गत पोस्ट ऑफिसमध्ये डिजिटल पार्सल लॉकर सेवा सुरू केली आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे

- सेवा प्रेषितांना डिजिटल पार्सल लॉकरमधून त्यांची शिपमेंट पुनर्प्राप्त करण्याची परवानगी देते, वैयक्तिक पावत्या किंवा पॅकेजसाठी स्वाक्षरी करण्याची आवश्यकता दूर करते.
- जेव्हा प्राप्तकर्त्याला लॉकरमधून पॅकेज पुनर्प्राप्त करण्याची आवश्यकता असते, तेव्हा ते फक्त नियुक्त केलेला कोड प्रविष्ट करू शकतात आणि लॉकर उघडू शकतात.

एक तथ्य तपासणी युनिट जे असंवैधानिक आहे

संदर्भ

- तामिळनाडू सरकारने अलीकडेच सर्व मीडिया प्लॅटफॉर्मवर तामिळनाडू सरकारशी संबंधित माहितीची सत्यता तपासण्याच्या उद्देशाने एक तथ्य तपासणी युनिट स्थापन करण्याचा आदेश जारी केला.
- हा सरकारी आदेश (GO) भारतीय राज्यघटनेने हमी दिलेल्या अनेक मूलभूत अधिकारांचे उल्लंघन करणारा आहे आणि तो घटनात्मकदृष्ट्या अस्पष्ट आणि मनमानी आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे

- तामिळनाडू सरकारने जारी केलेल्या GO चा ऑपरेटिव्ह भाग म्हणते की फॅक्ट चेक युनिट तामिळनाडू सरकारच्या घोषणा, धोरणे, योजना, मार्गदर्शक तत्वे आणि उपक्रमांशी संबंधित माहितीची सत्यता तपासेल.
- GO च्या परिशिष्ट III मध्ये युनिटच्या कार्याबद्दल अधिक तपशील आहेत.
- फॅक्ट चेक युनिटला सोशल मीडिया पोस्ट्स/लेखांची स्वतःहून दखल घेण्याचे अधिकार देण्यात आले आहेत ज्यात तथ्य तपासणी आवश्यक आहे.
- संविधानाच्या अनुच्छेद 19(1)(a) नुसार हमी दिलेला मूलभूत अधिकार, भाषण आणि अभिव्यक्ती स्वातंत्र्यावर ते एक थंड प्रभाव निर्माण करते यात शंका नाही.